Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

URBANISTIČKI PLAN URBANOG PODRUČJA ILIJAŠ
za period od 2016. do 2036. godine

Skraćena verzija Urbanističkog plana za potrebe javnih konsultacija (NACRT)

Nosilac pripreme:
VLADA KANTONA SARAJEVO
Nosilac izrade:
ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

Sarajevo, decembar/prosinac 2023. godine

Na osnovu člana 18. stav 1. tačka b) Ustava Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17), člana 177. Zakona o prostornom uređenju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 24/17 i 1/18), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj _____, donijela je

URBANISTIČKI PLAN URBANOG PODRUČJA ILIJAŠ

TEKSTUALNI DIO PLANA – skraćena verzija
NACRT

1. POLAZIŠTA KRITERIJI I SISTEMI PROSTORNOG RAZVOJA

UVOD

Izradi Urbanističkog plana urbanog područja Ilijaš (u daljem tekstu Plan) pristupilo se na osnovu Odluke o pristupanju izradi Urbanističkog Plana objavljene u „Sl. novinama Kantona Sarajevo“, br. 48/16 od 01.12.2016. godine. Ovom Odlukom su definisani Nosilac pripreme: Vlada Kantona Sarajevo i Nosilac izrade: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo.
Urbanistički plan, kao jedan od najvažnijih razvojnih dokumenata, koji ima za cilj da riješi konflikte u prostoru, nudeći optimalna rješenja, interesa stanovnik, oblikujući plansko-strateška opredjeljenja od javnog interesa.
Prva faza izrade Plana je Prostorna osnova i ista je usvojena je na 47. sjednici Vlade Kantona Sarajevo (Zaključak Vlade Kantona Sarajevo br. 02-04-38556-16/21 od 21.10.2021.godine) sa zaključkom da se pristupi izradi sljedeće faze Plana.
Prostorna osnova se sastoji iz dva dijela:
I dio obuhvata izradu snimka postojećeg stanja i dijagnosticiranje problema u prostoru i uređenju prostora; zatim njegovu analizu i ocjenu te mogućnosti daljeg razvoja, kao i definisanja općih i posebnih ciljeva prostornog razvoja, nakon čega se pristupilo izradi drugog dijela Prostorne osnove.
II dio obuhvata izradu osnovne koncepcije urbanog razvoja, odnosno smjernice planiranog razvoja urbanog područja.
Konceptualno opredjeljenje se bazira na principima racionalnog korištenja prostora u smislu maksimalnog iskorištenja već formiranih izgrađenih prostornih cjelina, kao i postojeće, javne komunalne privredne i saobraćajne infrastrukture, privrednih i društvenih kapaciteta, a u smislu unapređenja stanja na tim područjima (urbana sanacija, rekonstrukcija i transformacija) uz planiranje novih sadržaja i prateće infrastrukture s ciljem unaprijeđena održivog razvoja urbanog područja.
Pri izradi koncepta urbanog uređenja osnovno opredjeljenje je ,svakako, i optimalan raspored privrednih, društvenih i javnih sadržaja u širem i užem urbanom području, zatim zelenih površina vodeći računa o tome da se prostori koji nisu bili predmet gradnje u prethodnom periodu ne uređuju pojedinačnim zahvatima, nego integralno pri čemu su date smjernice i urbani parametri za oblikovanje prostornih cjelina. U narednim fazama izrade Plana će se predložiti i rokovi za realizaciju planskih opredjeljenja. Ovo, svakako, podrazumijeva i racionalno i plansko očuvanje zemljišta i rezervisanje prostora u planskom i postplanskom periodu za potrebe razvoja kako urbanog područja, tako i općine/grada u cjelini (infrastrukturni i saobraćajni koridori), te određenih prostornih cjelina/površina za budući razvoj (površine kojima će se definisati namjena, smjer i obim širenja i uvjeti za opremanje urbanom opremom i opremanje građevinskog zemljišta).
Nakon usvojene Prostorne osnove pristupilo se izradi II faze plana koja obuhvata Prednacrt-Nacrt. U okviru ove faze se provodi i procedura javnog uvida i javne rasprave (Nacrt plana).

Kroz izradu Prostorne osnove, nakon njenog razmatranja od strane Savjeta plana[1]i usvajanja na Vladi Kantona Sarajevo zaključeno je da je, u cilju dodatnog sagledavanja planskih opredjeljenja utvrđenih Osnovnom koncepcijom urbanističkih planova i/ili definisanja alternativnih rješenja za specifične oblasti, izraditi određeni broj ekspertiza., a u skladu s članom 12., stav 3. Uredbe[2]. U navedenom članu Uredbe je navedeno da ukoliko se za određenu oblast od prostornog značaja za planiranje ne raspolaže odgovarajućim informacijama, vrše istraživanja u cilju izrade posebnih studija, elaborata i ekspertiza pojedinih oblasti, s ciljem rješavanja nekih konkretnih problema.
Saglasnost i smjernice za predmetne ekspertize je dao Savjeta urbanističkih planova i Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, koje je i finansiralo njihovu izradu. Izrađene ekspertize iz oblasti: obnovljivi izvori energije, termomineralne, termalne i mineralne vode, demografija/stanovništvo, uticaj urbane morfologije na strujanje zraka, privreda i saobraćaj, bile su bitne za izradu ove faze planova, te su smjernice i zaključci iz istih, u obimu adekvatnom za planski dokument, implementirane u Prednacrt-Nacrt Plana.
Demografska ekspertiza je dala ocjenu potencijalnih prednosti i prijetnji za demografski razvoj i kvalitetno sprovođenje urbanističkih planova, a ostalim ekspertizama su definisale mjere unapređenja stanja za predmetne oblasti i njihovu orijentaciju u prostoru, u svrhu unapređenja stanja u prostoru, kao i podizanja kvaliteta života na ovom području.

1.1. KARAKTERISTIKE PROSTORNOG RAZVOJA

Urbano područje Ilijaša se nalazi u JI dijelu Bosne i Hercegovine i zapadnom dijelu Kantona Sarajevo. Zahvata površinu od 33,8 km2 koje je situirano u slivu rijeke Bosne i njenih pritoka Misoče i Stavnje. Prema sjeveru graniči sa općinama Visoko, na istoku graniči sa vanurbanom području općine Ilijaš i urbanim područjem Sarajeva, na jugu graniči sa vanurbanim područjem općine Ilijaš dok na zapadu izlazi na granicu Kantona Sarajevo i graniči sa općinom Visoko odakle, idući prema sjeveru, ponovo graniči sa vanurbanim područjem općine Ilijaš.
Na području općine Ilijaš u 2016. godini živi ukupno 20.283 stanovnika, a na njenom urbanom području živi 16.615 stanovnika, tako da stepen urbanizacije iznosi 81,9 %.
Površina urbanog područja Ilijaš iznosi 33,8 km2. Gustina naseljenosti (st/km2) urbanog područja Ilijaša u 2016. godini je oko 492 stanovnika po km2.
Općinu Ilijaš karakterizira kontinuiran rast broja stanovnika blažim intenzitetom, te se može očekivati i u narednom periodu nastavak trenda povećanja stanovnika. Prirodni priraštaj je pozitivan, te vitalni indeks upućuje na još uvijek značajne vitalne karakteristike stanovništva urbanog područja Ilijaš, tako da se može reći da stanovništvo urbanog područja ide ka normalizaciji demografskih procesa. Obzirom da je indeks starenja stanovništva za urbano područje Ilijaša nešto veći od 40% granične vrijednosti, može se reći da se radi o relativno staroj populaciji sa izrazitom tendencijom smanjenja indeksa starenja. Prosječan broj članova u domaćinstvu urbanog područja Ilijaš u 2016. godini je iznosio 3,1 član i u odnosu na popis iz 2013. godine nije se bitno promijenio.
Analizom prostornog razmještaja kapaciteta, strukture i tendencije razvoja pojedinih djelatnosti, te postojećeg stanja razmještaja funkcija u prostoru i karakteristika centara, ustanovljene su kategorije centara u urbanom području Ilijaša: Lokalni centar i centri mjesnih

[1] Vlada KS je u februaru 2021. godine donijela Odluku o formiranju Savjet plana za praćenje izrade četiri urbanistička plana na području KS („Sl. novine KS“ br. 11/21, 21/21 i 41/21.)
[2] Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine FBiH“ br. 63/04, 50/07 i 84/10)

zajednica. Najveća koncentracija centralnih sadržaja u urbanom području Ilijaš, oko 42 %, je u mjesnoj zajednici Ilijaš, gdje živi i najviše stanovnika, oko 3.472, tako da se može reći da je tu formiran lokalni centar kome gravitiraju stanovnici ostalih mjesnih zajednica.
Područje u obuhvatu Plana većim dijelom je izgrađeno. Po tipu stambene izgradnje najzastupljenija individualna stambena izgradnja i iznosi čak 97,5 % ukupne stambene gradnje. Na području općine Ilijaš djeluje 931 registrovanih poslovnih subjekata. Najveći broj registrovanih poslovnih subjekata je zabilježen u sektoru trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (djelatnost G), sa 314 poslovnih subjekata u 2016. godini.
Društvena infrastruktura zauzima 10,16 ha, ili 0,30 % zemljišta u urbanom području Ilijaša.
Poljoprivredno i ostala neuređena zemljišta urbanog područja Ilijaš karakteriše različita rasprostranjenost. Razvrstano je u šest bonitetnih kategorija (I-VI), grupisane u I i II agrozonu. Unutar urbanog područja Ilijaš površine šuma i šumskih zemljišta zauzimaju 902,07 ha, od čega na državne šume otpada 441 ha, dok na privatne površine šuma oko 461 ha, uglavnom veoma degradiranih šuma koje su u obliku šikara i šibljaka iz pojasa šuma kitnjaka i običnog graba ili bukve. U obuhvatu urbanog područja Ilijaš ne postoje značajne površine općeg korištenja, kao što su park-šume, parkovi i sl. Prema analizi ni stanje zelenila u okviru pretežnih namjena (stanovanje, sport i rekreacija, privreda, društvena i komunalna infrastruktura i sl.), nije na zavidnom nivou, te je ocjenjeno uglavnom kao nedovoljno.
Kulturno historijsko naslijeđe urbanog područja Ilijaš je predstavljeno historijskim i memorijalnim područjima, naseljenim područjima (graditeljskim cjelinama), fortifikacionom arhitekturom, objektima stambene arhitekture, javnim objektima i sakralnim objektima. Iako se u općini Ilijaš nalaze značajna dobra i površine prirodnog naslijeđa, unutar granica urbanog područja Ilijaš nisu evidentirana dobra prirodnog naslijeđa.
Na području općine djeluje 12 sportskih kolektiva sa oko 600 mladih sportaša (koji se takmiče u prvoj „A“ ligi BiH, ligi FBiH, Kantonalnim ligama). Površina zatvorenih sportsko-rekreativnih zona iznosi 0,35 ha, dok na otvorene sportsko-rekreativne zone otpada oko 2, 76 ha, što ukazuje na činjenicu da na zone sporta i rekreacije otpada oko 12,29 m^2 ili 1,2 % od ukupne površine urbanog dijela općine Ilijaš.
Mrežu cesta i ulica u urbanom području Ilijaš čine: autoceste sa 12,01 km, regionalne ceste 12,06 km, lokalne ceste 150,15 km i nekategorisane ceste 21,29 km, odnosno ukupno 109,69 km. Mreža cesta i ulica nije na adekvatan način pratila urbani razvoj općine. Ovo se posebno odnosi na područja u kojima je, u manjoj ili većoj mjeri, prisutna pojava neplanske izgradnje.
Stanje i razvoj TK infrastrukture i usluga u BiH, a tako i u urbanom području Ilijaš su u zaostatku u odnosu na razvijeni dio Evrope, međutim primjetan je stalni razvoj i povećanje broja korisnika.JKP „Vodostan“ Ilijaš upravlja sa šest nezavisnih vodovodnih sistemima na teritoriji Općine Ilijaš. Javni vodovodni sistem urbanog područja Ilijaša sastoji se od vodozahvata na rijeci Misoči, postrojenja za pripremu pitke vode „Karašnica“, dva rezervoara pitke vode, 18 pumpnih stanica, transportnih i distributivnih cjevovoda. Rijeka Misoča je glavni vodni resurs za javni gradski sistem vodosnabdijevanja stanovništva i privrede u Općini Ilijaš. U općini Ilijaš izgrađena je kanalizaciona mreža po pojedinim naseljima koja nije međusobno uvezana već se sva prikupljena otpadna voda direktno ispušta u prirodne recipijente bez ikakvog tretmana. Kao glavni prijemnik otpadnih voda služi rijeka Bosna, u koju se direktno ili indirektno, preko njenih pritoka, ispuštaju otpadne vode. Na području općine Ilijaš odvodnja sanitarnih i oborinskih otpadnih voda riješena je separatnim kanalizacionim sistemom na užem području općine i mješovitim sistemima u nekoliko drugih naselja. Svim kanalizacionim sistemima na području općine upravlja JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš.Od ukupne potrošnje energije u stambenom sektoru Kantona Sarajevo, Općina Ilijaš ima udjel od 5,35 %.
U urbanom području najveći proizvođači komunalnog otpada su domaćinstva, privredni i industrijski subjekti i javne institucije. Analiza postojećeg stanja u oblasti upravljanja

otpadom ukazuje na loše stanje u sistemu zbrinjavanja otpada (neusaglašenost ingerencija, nepostojanje operativnog informativnog sistema, nedostatak adekvatne infrastrukture i motivacije za uvođenje selektivnog načina prikupljanja otpada).
Međusobna koordinacija, komunikacija i konsultacije između nadležnih institucija koje se bave segmentima okoliša nisu adekvatne ili ne postoje.

1.2. POLAZIŠTA I KRITERIJI PROSTORNOG UREĐENJA

Granica obuhvata plana

Granica urbanog područja definisana Prostornim planom Kantona Sarajevo kao i Odlukom o pristupanju izradi Urbanističkog plana je imala obim od 42,729 km i definisala je površinu od 33,82 km².
U odnosu na navedenu granicu je došlo do pomjeranja granice, odnosno reduciranja površine urbanog područja a na osnovu sveobuhvatne i interdisciplinarne analize promjena stanja u prostoru, podataka iz analitičko dokumentacione osnove dobivenih od subjekata planiranja.
Izmijenjena granica urbanog područja ima obim od 41,827 km i definiše površinu urbanog područja od 23,06 km².
U obuhvatu urbanog područja se osim samog urbanog središta nalazi prostor sa obje strane rijeke Bosne, na potezu od naselja Ufakovići nizvodno sve do naselja Lješevo, uključujući naselja Ufakovići, Malešići, Donja Bioča, Kadarići, Balibegovići, Ljubnići, Vlaškovo, Hadžići, Gornja Misoča, Donja Misoča, Luka, Mrakovo, Salkanov Han, Podlugovi, Sovrle, Lješevo.
Granica je promijenjena:

- zbog mjerila u kom se radi urbanistički plan (1: 5.000) u odnosu na mjerilo u kom se radio Prostorni plan Kantona Sarajevo (1:50.000),
- zbog prilagodbe katastarskim česticama i određenim stvorenim uslovima-saobraćajnim pravcima ili regulacijama rijeka, te na mjestima gdje je granica sjekla određene funkcionalne zone,
- na područjima šuma i šumskih zemljišta za koje je stručnom ekspertizom ocijenjeno da sa stanovišta privrednih i proizvodnih posebnosti ovih šuma i samim upravljanjem istim ne trebaju biti uključene u urbano područje nego će činiti suburbani (zaštitni) zeleni pojas.

Nivo urbaniziranosti urbanog područja

Urbana obnova sa raznim nivoima urbanizacije (urbane konsolidacije) koji su podijeljeni u 4 kategorije prema stabilnosti određenog prostora sa aspekta: adekvatno definisanih fizičkih struktura, kvaliteta funkcionisanja pojedinih sadržaja i namjena u prostoru i nivoa opremljenosti adekvatnim javnim i društvenim površinama i sadržajima.
Prema nivou urbanizacije imamo sledeće kategorije:

1. Visoko urbanizirani prostori;
2. Urbanizirani prostori;
3. Djelimično urbanizirani prostori;
4. Prostori s niskim nivoom urbanizacije.

Na osnovu navedene podjele gradskog prostora utvrđen je nivo intervencija po zonama, kao i detaljna urbana pravila za svaku zonu određenog nivoa urbanizacije.

Upravljanje prostorom i instrumenti zemljišne politike

Zemljišna politika je sastavni dio ukupne razvojne politike urbanog središta, koja ima za cilj da omogući društvenu i ekonomsku maksimizaciju korištenja građevinskog zemljišta. Razvojnom politikom, odgovarajućim planskim dokumentima (prostorni i urbanistički plan, detaljni planski dokumenti), treba osigurati zemljište za urbani razvoj, a s druge strane

instrumentima zemljišne politike omogućiti realizaciju planova i odgovarajućim regulativnim mjerama rješavati pitanja od strateškog značaja za urbani razvoj, obzirom da je zemljište ograničen resurs (i po kvantitetu i po kvalitetu).

Racionalno korištenje prostora i održivi razvoj

Racionalno korištenje zemljišta kao bitan segment održivog razvoja treba biti bazirano na stručnim i naučnim osnovama sagledavajući sve funkcije i ograničenja u prostoru, te izrazito vrijedne prostore u skladu sa EU i međunarodnim standardima i smjernicama, o urbanom i teritorijalnom planiranju.

Postojeće stanje i nulta karta

Kao polazna osnova za analizu prostornih mogućnosti i projekciju prostornog uređenja urbanog područja Ilijaša je definisanje „nulte karte“ utvrđivanjem postojećeg (zatečenog) stanja na terenu i uporednim pokazateljima sa namjenom površina koja je utvrđena važećom prostorno-planskom dokumentacijom u tri koraka.

Prvi korak podrazumijeva evidentiranje namjene zemljišta utvrđenog dosadašnjom prostorno-planskom dokumentacijom i to: građevinskog zemljišta koje je planirano za izgradnju objekata, građevinskog zemljišta koje je planirano za uređenje (parkovskih i sportsko-rekreativnih površina), šumskog i poljoprivrednog zemljišta koje nije uzurpirano bespravnom gradnjom, zemljišta sa posebnim režimom upravljanja i zaštite i površine posebnih namjena.

Drugi korak je evidentiranje površina uzurpiranih bespravnom gradnjom na zemljištima koja nisu planirana za izgradnju građevina UP-om 1986. godine.

Treći i četvrti korak se odnose na izradu karte konflikata i nulte karte, a na osnovu dobivenih podataka u prethodna dva koraka. Izrada karte konflikata je odnos bespravne gradnje i važećih namjena prostora i izgrađenog i neizgrađenog građevinskog zemljišta. Izrada nulte karte predstavlja utvrđivanje faktičkog stanja na terenu i polaznu osnovu za analizu prostornih mogućnosti i projekciju prostornog uređenja urbanog područja Ilijaš.

Grafički pokazatelji karte konflikata

Kao jedan od segmenata veoma važan za analizu stvarnog (faktičkog) stanja na terenu jesu uporedni pokazatelji gradnje na građevinskom zemljišu sa negativnim trendom realizacije objekata na zemljištima koja nisu predviđena za gradnju (namjene: sporta i rekreacije, parkovski prostori, park-šume, šumska zemljišta, poljoprivredna zemljišta itd). Na osnovu preklapanja građevinskog zemljišta utvrđenog prethodnim Planom (izuzev površina sporta, rekreacije, park-šuma koje spadaju u građevinska zemljišta bez gradnje) sa postojećim stanjem izgrađenosti u urbanom području dobila se jasna slika i precizniji podaci o izgrađenim površinama koje nisu u okviru namjene građevinskog zemljišta.

Površine koje nisu u granicama građevinskog zemljišta, a na njima su realizovani objekti uglavnom su vezani za:

- Nelegalno izgrađene objekte od kojih je veći dio Odlukama o legalizaciji od 1986. godine do danas legalizovan;
- Nelegalno izgrađeni objekti za koje je podnešen zahtjev za legalizaciju. Takvih zahtjeva prema evidenciji ima preko 35000 na području Sarajevskih općina;
- Manji dio objekta koji su realizovani do 1986. godine i našli su se u nekoj od negrađevinskih zona, a njihov status ni do danas nije riješen na adekvatan način;
- U periodu od 1986. godine do danas je kod donošenja odluka za izradu detaljne dokumentacije dolazilo i do djelimičnih, ali tehnički opravadanih izmjena (pomjeranja) obuhvata, te se i na ovim lokalitetima našao neznatan broj objekata gore navedenog karaktera.

Ukupna površina prostora za gradnju utvrđenog Urbanističkim planom Grada Sarajeva za urbano područje Ilijaš za period od 1986. do 2015. godine iznosi 840,72 ha, a do toga 209,29 ha nije privedeno konačnoj namjeni. Ovim Planom su 727,79 ha bila utvrđena kao zelene površine. Ukupna površina prostora aktiviranog neplanskom izgradnjom iznosi 103,44 ha.

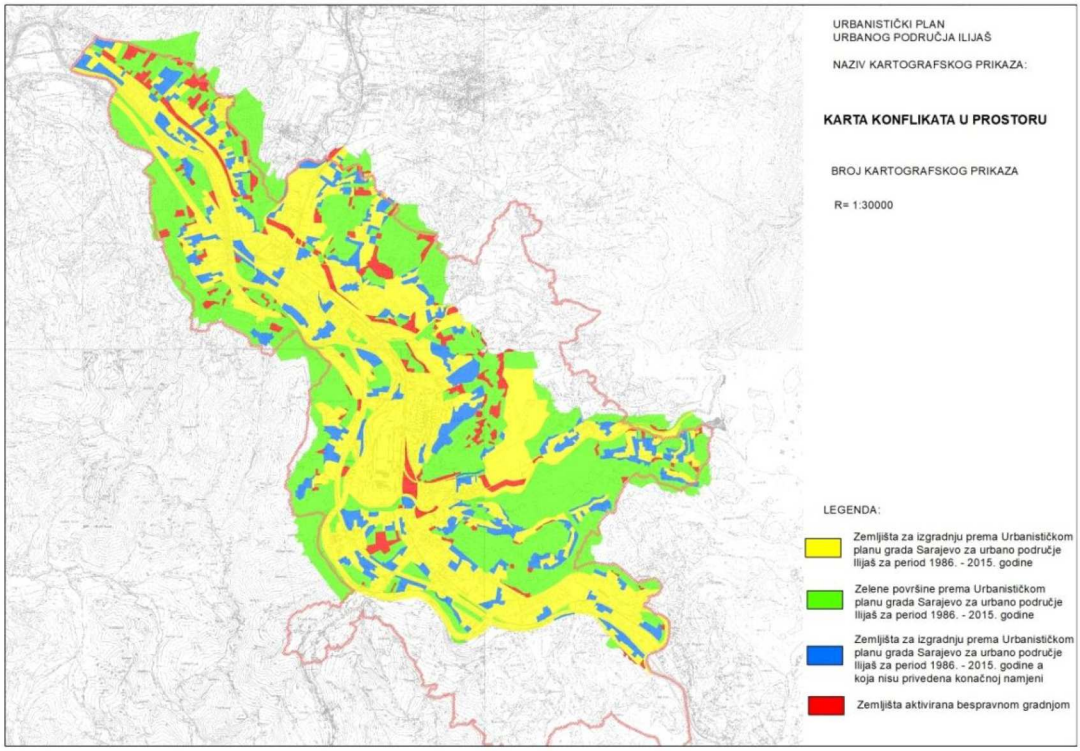

Slika 1. Karta konflikata u prostoru

Tabela 1. Numerički pokazatelji postojećeg stanja-nulte karte

POSTOJEĆE STANJE U PROSTORU 2018. GODINA I NULTA KARTA za obuhvat površine cca 2316,8 ha			
Boja	**NAMJENA POVRŠINA U GRANICAMA OBUHVATA PLANA**	**POVRŠINA ha**	**PROCENAT %**
Građevinska zemljišta za stanovanje utvrđena važećom planskom dokumentacijom i zatečenim stanjem			
Žuta	Individualno stanovanje	557,1	24,0%
	Individualno stanovanje proširenog obuhvata	95,0	4,1%
	Mješovito stanovanje	19,1	0,8%
	Stambeno-poslovne zone	60,1	2,6%
	Nelegalna stambena izgradnja na površinama koje nisu za izgradnju	104,7	4,5%
	∑ **UKUPNO**	**836,0**	**36,1%**
Ostala zemljišta utvrđena važećom planskom dokumentacijom i zatečenim stanjem			
Žuta	Poslovne zone i društvena infrastruktura	10,765623	0,5%
	Privredne zone	98,352527	4,2%
Siva	Specijalna/ posebna namjena	44,348027	1,9%
	Komunalne površine	1,118407	0,0%
	∑ **UKUPNO**	**154,584584**	**6,7%**
Građevinska zemljišta za uređenje, bez gradnje ili sa ograničenom gradnjom utvrđena važećom planskom dokumentacijom i zatečenim stanjem			
Tamno zelena	Sport i rekreacija - umanjene nelegalnom gradnjom	11,5	0,5%
	∑ **UKUPNO**	**11,5**	**0,5%**
	Površine poljoprivrede, šume, saobraćaja i vodne površine		
Svijetla zelena	Šume i šumske površine -umanjene nelegalnom gradnjom	273,4	11,8%
	Poljoprivredno zemljište -umanjene nelegalnom gradnjom	776,0	33,5%
Tamno siva	Vodne površine	113,2	4,9%
	Saobraćajna i energetska infrastruktura i površine	152,1	6,6%
	∑ **UKUPNO**	**1314,7**	**56,7%**
	∑ **UKUPNE POVRŠINE**	**2316,8**	**100**

1.3. RAZVOJNI PRAVCI I SISTEMI PROSTORNOG UREĐENJA

Projekcijom korištenja, uređenja i zaštite područja obuhvaćenog planom izražava se prostorna dimenzija u cilju sticanja potpunog uvida u stepen racionalnosti i prostorne usklađenosti planiranih aktivnosti u odnosu na prirodne uslove i prostorne resurse.

Predložena projekcija urbanog uređenja se bazira i na opredjeljenjima iz prethodnog plana, te se ovim planom namjene pojedinih prostora upotpunjavaju, razrađuju, redefinišu ili preuzimaju kao ranija opredjeljenja.

Ova projekcija proizilazi iz sljedećih razvojnih pravaca i prepoznatljivih namjena /funkcijskih prostora:

Razvojni pravci urbanog područja

Longitudinalni pravci:

- Uže urbano područje,kao koncentracija niza funkcija javnog i društvenog značaja;
- Razvoj poslovnih zona i transformacija poslovno-proizvodnih postojećih sadržaja uz čvorište autoceste A1 (koridor Vc) i regionalne ceste R455 i blizine željezničke stanice u Podlugovima, kao i gravitirajućih površina;
- Razvoj poslovnih sadržaja na čvorištu regionalne ceste R445 (u pravcu Visokog, Kaknja i Zenice) i regionalne ceste R444 (u pravcu Breze i Vareša);

Radijalni pravci:

- Jačanje i disperzija javnih i društvenih sadržaja na rubnim dijelovim urbanog područja;
- Jačanje i uspostava mreže sportsko-rekreacijskih i zelenih zonama rubnim dijelovim urbanog područja;
- Redefinisanje sadržaja neperspektivne vojne imovine u područje za sport i rekreaciju u svrhu unapređenja urbanih standarda i podizanja kvalitet života na ovom području;
- Uspostava mreže sportsko-rekreativni i zelenih površina;
- Uspostava adekvatnih turističkih sadržaja uz rijeku Misoču u svrhu jačanja turističkih potencijala i obezbjeđenja održivog razvoja;
- Uspostava zona „mirnog stanovanja“ sa zelenim oazama na rubnim dijelovim urbanog područja sa lijeve stane rijeke Bosne.

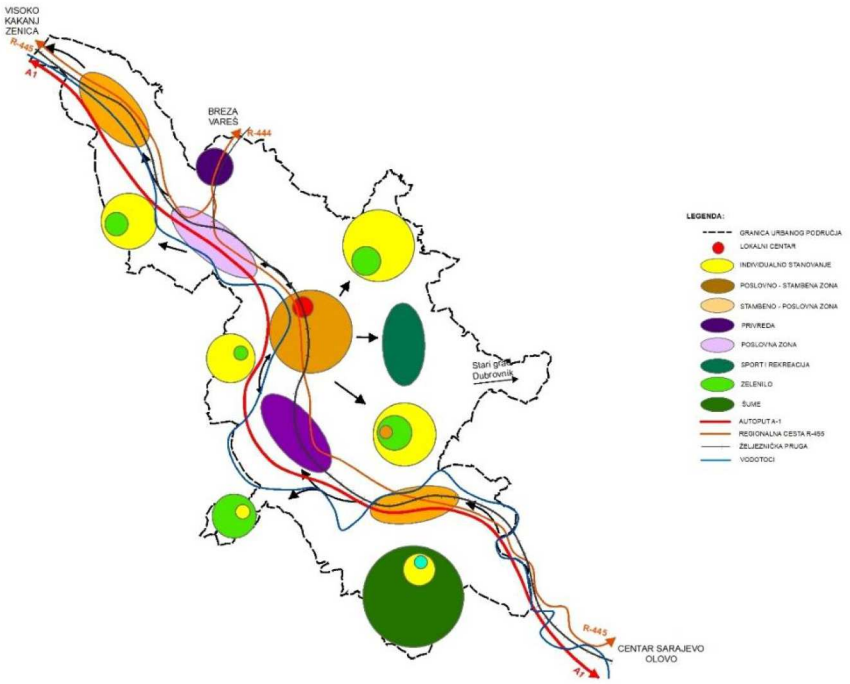

Slika 2. Potencijalni pravci i razvoja i prostorni koncept urbanog područja

Prostorni sistemi i policentrični razvoj

Urbane funkcije su proizvod urbanih potreba, a urbane potrebe proizvod individualnih i društvenih potreba stanovnika urbanog područja. Prostorna organizacija kroz definisanje pojedinih namjena zemljišta i infrastrukturnih sistema predstavlja osnovu za prostornu distribuciju urbanih funkcija ovog područja.

Sistem urbanih potreba se prepoznaje kroz nekoliko osnovnih urbanih funkcija koje svaki grad/urbano područje mora da razvija i organizuje kako bi mogao da egzistira kao društveno-prostorni sistem. Osnovne urbane funkcije su: stanovanje, rad/proizvodnja, rekreacija, saobraćaj i centralne funkcije (funkcije društvenog standarda – kultura, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita; usluge, uprava, zaštita, poslovanje), mješovite zone, zone zelenila, zone sporta i rekreacije, saobraćaj i infrastruktura, poljoprivredne površine, šume, vode i vodne površine.

Sistem centara

Planiranje i razvoj gradskih urbanih centara (policentričnog urbanog sistema) kao otvorenog i dinamičnog sistema, što predstavlja odgovarajuću fleksibilnost i prilagodljivost njihove fizičke strukture zahtjevima veličine i strukture potreba stanovništva, razvoja djelatnosti društvene infrastrukture i unapređenja prostome organizacije kao faktora kvaliteta življenja i osnovu za kvalitetno funkcionisanje gradskih sistema.

U skladu sa usvojenim ciljevima, prvi kriterij je dispozija sadržaja čija je koncentracija u samom gradskom jezgru dostizala i preko 50% ukupnih kapaciteta. Drugi kriterij je ravnomjernija opremljenost mjesnih zajednica, što će znatno uticati na poboljšanje zadovoljavanja potreba stanovništva. Treći kriterij je planska usmjerenost sadržaja da se smanji stihijski razmještaj pojedinih djelatnosti, koji je neovisan o potrebama i razmještaju stanovništva, a u cilju je boljeg organizovanja i funkcionisanja sistema gradskih centara.

Osnovu za formiranje urbanih centara predstavljaju centralne djelatnosti koje čine komercijalne djelatnosti: trgovina, ugostiteljstvo, uslužno zanatstvo i finansijske, poslovne i tehničke usluge, i društvene djelatnosti: predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, visoko obrazovanje, nauka i istraživanje, zdravstvo, socijalna zaštita, kultura, javna uprava, vjerski objekti i diplomatsko-konzularna predstavništva.

U urbanom području Ilijaš će se formirati jedan rejonski centar kome će gravitirati mjesne zajednice.Saglasno nivou centra i njegovom gravitacionom području određuju se kapaciteti ovih djelatnosti ukupno i po stanovniku.

Tabela 2. Površina centralnih djelatnosti po stanovniku (m^2/st) po nivoima centara

Djelatnost	m^2/st	
	Rejonski centar	MZ
Trgovina	0,11	0,20
Ugostiteljstvo	0,20	0,20
Uslužno zanatstvo	0,06	0,10
Finansijske, poslovne, tehničke usluge	0,18	0,10
Komercijalne	0,55	0,60
Predškolsko obrazovanje	0,00	0,13
Osnovno obrazovanje	0,00	0,50
Srednje obrazovanje	0,11	0,00
Visoko obrazovanje, nauka i istraživanje	0,14	0,00
Zdravstvo	0,06	0,04

Socijalna zaštita	0,02	0,01
Kultura	0,11	0,12
Javna uprava	0,04	0,04
Vjerski objekti	0,01	0,10
Diplomatsko-konzularna predstavništva	0,03	0,00
Društvene	0,52	0,90
Sveukupno:	1,07	1,50

U konceptu razvoja sistema centara predviđa se disperzija kapaciteta centralnih djelatnosti, gdje se, eventualno, pored rejonskog može formirati i jedan lokalni centar.

Tipologija i prostorna struktura urbanog područja

Kvalitetna slika gradske strukture prvenstveno zavisi od tipološkog definisanja i gradacije urbanih formi primjerenih za određene prostorne cjeline. Projekcijom Plana se postojeći detaljni planovi u najvećoj mjeri uklapaju u tipologijsko određenje pojedinih gradskih područja. Ipak iako sporadično, tipologija određenih prostora je narušena sa ekstremnim zahvatima na pojedinim mikrolokalitetima, a koji prave preveliki kontrast fizičke strukture u prostoru. Tipologija određenih prostora zavisi od više faktora. Urbanističkim planom se jasno definišu urbana pravila u određenim zonama, a koji će u znatnoj mjeri reducirati mogućnost planiranja i gradnje tipologije neprimjerene za određena područja.

Urbanistički pokazatelji za obuhvate detaljnih planova

Preporučeni koeficijent izgrađenosti prostornih obuhvata (planova) većih od 10,0 ha:

- Za stambene zone na ravnim terenima do 1,0. na padinskim dijelovima do 0,8.
- Za stambeno-poslovne zone: (lokalni i reonski centri) na padinskim dijelovima do 1,0, na ravnim terenima do 1,4.
- Za poslovno-stambene zone: (reonski i sekundarni centri):na padinskim dijelovima do 1,2 na ravnim terenima do 1,6.

Urbanistički pokazatelji za pojedinačne građevinske parcele

Koeficijenti izgrađenosti (Ki) u zavisnosti od veličine parcela (Pp), gabarita i tipologije objekata:

a) koeficijent izgrađenosti (Ki) za građevine manje (niske) spratnosti:
   - Pp=350 m^2-750 m^2, Ki=0,8 – 1,4 (ravni teren) i Ki= 0,7 – 1,2 (kosi teren)
   - Pp=750 m2-1500 m2 Ki=1,5 – 1,9 (ravni teren) i Ki= 1,3 – 1,7 (kosi teren)

b) koeficijent izgrađenosti (Ki) za građevine srednje i više spratnosti:
   - Pp=1500 m2– 2000 m2, Ki=2,0 – 2,3 (ravni teren) i Ki=1,8 – 2,1 (kosi teren),
   - Pp=2000 m2– 2500 m2, Ki=2,4 – 2,7 (ravni teren) i Ki=2,2 – 2,5 (kosi teren),
   - Pp=2500 m2– 3000 m2, Ki=2,7 – 3,0 (ravni teren) i Ki=2,5 – 2,8 (kosi teren).

Navedeni parametri predstavljaju okvirne koeficijente, koji su detaljno razrađeni u Odluci o provođenju plana za slobodnostojeće, dvojne i građevine u nizu, kao obavezujući parametri.
Detaljna razrada navedene podjele je utvrđena urbanim pravilima, a kojima se shodno konfiguraciji terena, veličini i obliku parcele jasno definišu parametri pojedinačnih parcela i to: spratnost, procenat izgrađenosti, koeficijent izgrađenosti, minimalne distance, procenat zelenila na parceli itd.). Koeficijent izgrađenosti i spratnost na određenoj parceli su u direktnoj (proporcionalnoj) vezi sa veličinom i oblikom parcele (prostorna mogućnost

parcele). Iznimni slučajevi koji odstupaju od utvrđenih parametaraće se, također definisati posebnim poglavljem ovog Plana.
Različite spratnosti i gabariti objekata su mogući, ali uz manja odstupanja koja ne narušavaju ukupni vizuelni doživljaj određenih lokaliteta, osim ako se ne radi o prostorima gradskih centara. U ovim zonama poslovne ili stambene vertikale ostaju kao mogućnost prikladne tipologije za formiranje poteza urbaniteta sa akcentom u određenom dijelu grada. I vertikalni akcenti moraju biti uklopljeni u preporučeni koeficijent izgrađenosti pojedinačnih parcela date zone.
Kod unošenja novih (drugačijih) volumenskih formi koje odstupaju od dominantne tipologije određene zone, neophodno je voditi računa o: primjerenom dimenzioniranju objekta, adekvatnom oblikovanju i volumenizaciji objekta, kao i kvalitetu urbanističko-arhitektonske kompozicije koja donosi drugačiji pečat, ali sa mjerom koja ne negira okolne fizičke strukture.
Kada su u pitanju padinski dijelovi grada (kosi teren) izgradnja mora razviti unutar tipologije koja kvalitetnije korespondira s konfiguracijom terena, što podrazumijeva terasasti način izgradnje koji prati smjer pada terena.

Kombinacija individualne i kolektivne gradnje u zonama individualnog i mješovitog stanovanja na padinama je moguća sa gradacijom spratnosti od 3 do 6 nadzemnih etaža, odnosno da:
- Kolektivni (višestambeni) objekti budu kaskadno tretirani,
- spratnost kolektivnih (višestambenih) objekata nije izrazito drugačija,
- koristiti kombinaciju različitih volumena, koji će razbiti dojam predimenzionisanih horizontalnih i vertikalnih gabarita kolektivnih (višestambenih) objekta u zoni individualne gradnje(zone mješovitog stanovanja).

2. CILJEVI PROSTORNOG UREĐENJA

Ovim planom su definisani sljedeći opći ciljevi:
- Normalizacija ukupnih demografskih procesa, oporavak i razvoj stanovništva,
- Obezbjeđenje ravnomjernije distribucije stanovništva unutar urbanog područja u cilju uravnoteženog urbanog razvoja;
- Podizanje kvaliteta stanovanja na ovom području, kako u pogledu kvaliteta izgradnje, tako i u nivou opremljenosti infrastrukturom i urbanom opremom vodeći računa o zaštiti okoliša;
- Usklađivanje urbanih funkcija povoljnijim odnosom zona rada i stanovanja, ravnomjernijim razmještajem društvene, saobraćajne i komunalne infrastrukture, a uz potpunije uvažavanje optimalnih gustina naseljavanja i koeficijenata izgrađenosti;
- Uspostavljanje optimalnog standarda opremljenosti sadržajima društvene infrastrukture;
- Razvijanje privrednih zona, tendencija ka održivom razvoju, te koncentracija privrede na jednom mjestu, zajedničko korištenje infrastrukture, međusobno povezivanje i rješavanje potreba za poslovnim prostorom, trgovinom, uslugama i smještajnim kapacitetima;
- Rekonstrukcija, unapređenje, razvoj i izgradnja infrastrukturnih sistema (saobraćaj, telekomunikacije, vodoprivreda, energetika i ostala komunalna infrastruktura) u funkciji jačanja općih uslova razvoja svih djelatnosti u prostoru;
- Podizanje kvalitete površinskih vodotoka i povećanje stepena sigurnosti odbrane od poplava prvenstveno na vodotocima rijeke Bosne, Misoče i Stavnje;

- Održati nivo eksploatacije za GVTPV (Grupa vodnih tijela podzemnih voda) koja nisu pod kvantitativnim pritiscima, ili su samo pod potencijalnim pritiscima, dok je za GVTPV koja su uslovno pod pritiskom potrebno predvidjeti mjere dostizanja dobrog statusa;
- Obezbijediti stanovništvo i privredu dovoljnim količinama vode potrebnog kvaliteta kako bi se snabdijevanjem iz centralnog vodovodnog sistema obuhvatila većina stanovništva urbanog prostora uz istovremeno povećanje standarda snabdijevanja, odnosno specifične potrošnje;
- Sistemsko rješenje usluge snabdijevanja unapređenjem usluge, povećanjem kapaciteta, poboljšanjem nivoa usluge i organizacije i uspostavljanjem pravilne mreže ovih prostora, kako bi ova usluga bila svima jednako dostupna uz respektiranje specifičnih potreba na pojedinim područjima;
- Izrada strateškog dokumenta kojim bi se dugoročno definisala politika snabdijevanje, kao i promoviranja domaćih proizvoda, odnosno unapređenje tržišnog plasmana i distribucije domaćih poljoprivrednih proizvoda sa specifičnim obilježjima lokalne zajednice, odnosno formiranje bosanske pijace/tržnice;
- Unapređenje upravljanja grobljima i povećanje kapaciteta i opremljenost groblja adekvatnom infrastrukturom radi minimiziranja štetnih uticaja na okoliš;
- Uspostavljanje integriranog sistema upravljanja otpadom smanjenjem količina otpada za finalno zbrinjavanje i izdvajanje onih kategorija koje se mogu materijalno i energetski iskoristiti u granicama tehničkih mogućnosti, ekoloških i ekonomskih dobrobiti, te smanjenjem rizika po okoliš i zdravlje ljudi;
- Planiranje novih površina svih kategorija zelenila, prema prostornim mogućnostima i potrebama i definisanje normativa i standarda za planiranje, projektovanje i opremanje istih;
- Očuvanje, zaštita i unapređenje svih postojećih izgrađenih urbanih zelenih površina, kako općeg tako i ograničenog korištenja;
- Poboljšati uslove za povećanje sportske aktivnosti stanovništva i razvoj turizma,
- Omogućiti stanovništvu kontinuiranu i kvalitetnu dopremu vode za piće, protivpožarnu zaštitu i odvodnju i tretman otpadnih i oborinskih voda u cilju zaštite sredine;
- Kontinuirano, sigurno, ekonomično i okolinski prihvatljivo obezbjeđenje energetskih potreba;
- Opremiti urbano područje potrebnom komunalnom infrastrukturom, kako kapacitetima, tako i nivoom i kvalitetom usluge;
- Očuvanje ukupnog kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa kao vrijednosti koje ima veliki značaj za identitet prostora i zajednice;
- Poboljšanje kvalitete života integralnim pristupom u planiranju i upravljanju razvojem sagledavanjem svih uticaja na okoliš pri pripremi, donošenju i provedbi planova i programa, te sprečavanje i reduciranje negativnih uticaja na sve komponente okoliša primjenom posebnih uslova i standarda korištenja;
- Uspostavljanje optimalnog standarda opremljenosti sadržajima društvene infrastrukture;
- Usmjeravanje razvoja osnovnih urbanih područja u funkciji zadovoljavanja potreba svog i zahtjeva i potreba gravitirajućeg stanovništva vanurbanih područja na nivou općinskog centra;
- Svakom stanovniku i stanovniku sa posebnim potrebama, obezbjediti pristup i korištenje društvene infrastrukture, dostupnost kulturi, obrazovanju, znanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti;

- Održivi turizam sa svim vidovima turizma koji doprinose zaštiti životne sredine, socijalnom i ekonomskom integritetu i unapređivanju prirodnih, stvorenih i kulturnih vrijednosti na trajnoj osnovi;
- Donošenje planskih dokumenta iz oblasti prostornog uređenja i turizma koji će biti podloga za uspostavljanje integralnog razvoja turizma i ostalih komplementarnih djelatnosti na načelima održivog razvoja turizma uz obezbjeđenja jedinstvenih standarda za pružanje usluga u turizmu, saradnje javnog i privatnog sektora u kreiranju turističkog proizvoda i osiguranje efikasnog korištenja turističkog mjesta.

3. PROJEKCIJA URBANOG UREĐENJA/OSNOVNA ORGANIZACIJA PROSTORA

3.1. STANOVNIŠTVO

Analiza prostornih mogućnosti urbanog područja Ilijaš, njegova pozicija na razvojnom pravcu Kantona Sarajevo omogućavaju uslove za smještaj 30.000 stanovnika. Ovo također proizilazi iz cilja ravnomjernijeg i policentričnog razvoja Kantona Sarajevo, što pretpostavlja intenzivniji razvoj urbanih područja u Kantonu Sarajevo. Kod projekcije su uzimane u obzir ispoljene tendencije u razvoju stanovništva u proteklom periodu, uslovi, faktori rasta u proteklom periodu.
U 2016. godini na urbanom području Ilijaš živi 16.615 stanovnika. To je za 557 stanovnika više nego u popisnoj godini (2013.).Primjećuje se blagi porast stanovništva u odnosu na popisnu godinu, što iznosi 3,5%.
Stanovništvo urbanog područja Ilijaš rasti intenzivnije nego do sada, te će se nastaviti ispoljene tendencije koncentracije stanovništva na urbano područje Ilijaša. Stanovništvo će rasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,7%.
Za potrebe urbanističkog planiranja je veoma značajna starosna struktura stanovništva, kako bi se mogli planirati kapaciteti za zadovoljavanje potreba stanovništva (škole, zdravstvene ustanove, kulturne itd.). Od 30.000 stanovnika u urbanom području Ilijaš će živjeti oko 5.900 mladog stanovništva, odnosno 19,7%, 28.880 stanovništva od 15-64 godine ili 69,6%, dok će biti 10,7% stanovništva preko 65 godina starosti.
Broj domaćinstava će rasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,5%.Očekivane promjene u ukupnom broju domaćinstava i njihovoj veličini biće od posebnog značaja za buduće planiranje stambene izgradnje, veličine stambenih jedinica i sl.
Prosječna gustina naseljenosti će iznositi 13 stanovnika po hektaru, dok su gustine po mjesnim zajednicama.

3.2. NAMJENA, KORIŠTENJE, UREĐENJE I ZAŠTITA POVRŠINA

U konceptualnom smislu osnovni elementi projekcije prostornog razvoja, integracije i zaštite prostora ostvaruju se planiranjem detaljnih namjena prostora i načinom njegovog korištenja. Planirani razvoj privredne i društvene infrastrukture, te koridora infrastrukturnih sistema i površina (saobraćajnih, energetskih i komunalne infrastrukture), naselja i funkcija stanovanja u njima, zahtijevaju preraspodjelu prostora po namjeni i planiranje odgovarajućih površina za razvoj svih funkcija urbanog područja u planskom periodu.
Projekcijom predložene namjene površina, razvrstane po zonama, predstavljaju opću smjernicu za preovlađujuću, odnosno pretežnu namjenu prostora sa definisanim kompatibilnim namjenama i pratećim sadržajima kako same zone, tako i za pojedinačne parcele u okviru zone. Unutar Planom predviđenih zona potrebno je omogućiti sanaciju,

rekonstrukciju, interpolaciju i novu izgradnju, te održavanje i zaštitu vodeći računa o područjima prirodnog ili kulturno-historijskog naslijeđa, naglašene ambijentalne vrijednosti.
Ovim konceptualnim opredjeljenjem vodilo se računa o racionalnom korištenju prostora u smislu maksimalnog korištenja već formiranih izgrađenih prostornih cjelina, kao i postojeće, javne komunalne privredne i saobraćajne infrastrukture, privrednih i društvenih kapaciteta u smislu unapređenja stanja na tim područjima (urbana sanacija i rekonstrukcija). Pri izradi projekcije urbanog uređenja osnovno opredjeljenje je optimalan raspored privrednih, društvenih i javnih sadržaja u širem i užem urbanom području, zelenih površina vodeći računa o tome da se prostori koji nisu bili predmet gradnje u prethodnom periodu ne uređuju pojedinačnim zahvatima, nego integralno pri čemu su date smjernice i urbani parametri za oblikovanje prostorne cjeline, a u narednim fazama će se predložiti i rokovi za realizaciju planskih opredjeljenja. Ovo, svakako, podrazumijeva i racionalno plansko čuvanje zemljišta i rezervisanje prostora u planskom i postplanskom periodu za potrebe razvoja kako urbanog područja, tako i općine u cjelini (infrastrukturni i saobraćajni koridori), te određenih prostornih cjelina/površina za budući razvoj (površine kojima će se definisati namjena, smjer i obim širenja i uvjeti za opremanje urbanom opremom i opremanje građevinskog zemljišta).

Stepen zastupljenosti namjena u prostoru – prostorna prisutnost po pojedinim zonama:
Opći kriteriji:

1. Pretežna – homogena namjena 76-100 %;
2. Mješovita namjena;
   - Mješovita dominantna namjena od 51-75 %;
   - Mješovita prateća namjena od 26-50 %;
3. Ostale prateće namjene od 1-25 %.

Površine za uređenje i razvoj užeg i šireg urbanog područja određene su i definisane kao građevinsko zemljište i ostala zemljišta u skladu sa važećom legislativom, koje se velikim dijelom naslanja na dosadašnja opredjeljenja razvoja urbanog područja, kako raspodjelu namjena u prostoru tako i u segmentu saobraćajnih i infrastrukturnih rješenja. Površina urbanog područja data projekcijom iznosi 23.066.607,24 m^2 (2.306,66 ha). Površina užeg urbanog područja iznosi (48,77 ha).

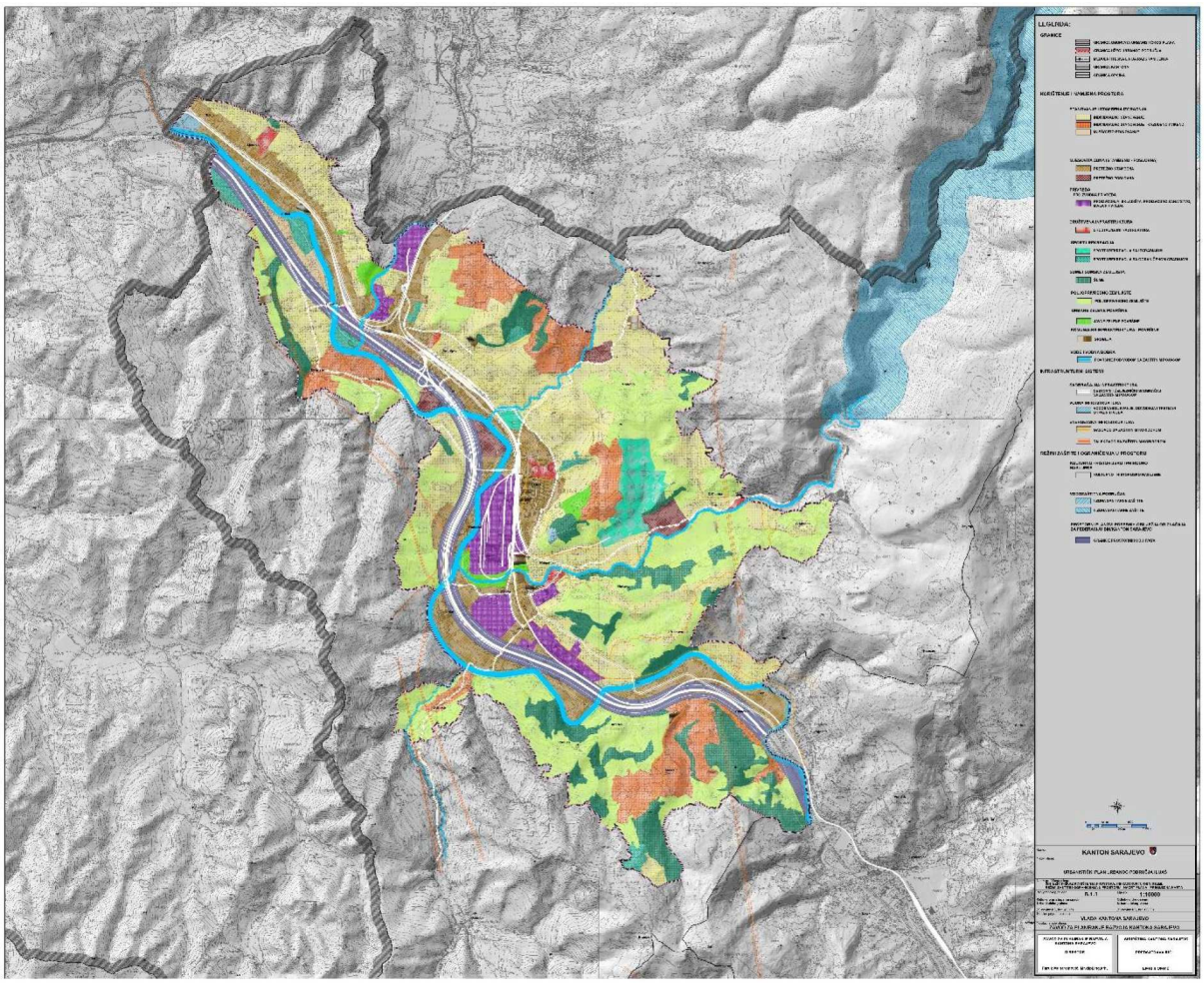

Slika 3. Sintezni prikaz korištenja prostora, infrastrukturnih sistema, režimi zaštite i ograničenja u prostoru

U obuhvatu urbanog područja izdvaja se sljedeća struktura projekcijom planiranih namjene površina, i data je u sljedećoj tabeli:

Tabela 3. Bilans površina

R.br.	Namjena površina	Oznaka namjene	Površine	
			ha	%
1	Stanovanje			
1a	Stanovanje - individualno	S1	527,26	22,75
1b	Stanovanje - individualno razuđeno	S2	197,89	8,54
1c	Stanovanje - mješovito	S4	12,29	0,53
	∑1		737,44	31,83
2	Mješovita namjena			
2a	Mješovita zona – Stambeno poslovna	M1	253,18	10,92
2b	Mješovita zona – Poslovno stambena	M2	30,85	1,33
	∑2		284,03	12,25
3	Privreda			
3a	Zone privrede - proizvodna	P1	88,67	3,82
	∑3		88,67	3,82
4	Društvena infrastruktura			
4a	Društvena infrastruktura	D	13,80	0,59
	∑4		13,80	0,59

5	Sport i rekreacija			
5a	Sport i rekreacija sa gradnjom	R1	47,76	2,06
5b	Sport i rekreacija sa ograničenom gradnjom	R2	29,91	1,29
	∑5		77,67	3,35
6	Urbane zelene površine			
6a	Javne zelene površine	Z1	19,91	0,85
	∑6		19,91	0,85
7	Poljoprivredno zemljište			
7a	Poljoprivredno zemljište	Pz	546,85	23,60
	∑7		546,85	23,60
8	Šume			
8a	Šume	Š	194,64	8,40
	∑8		194,64	8,40
9	Površine infrastrukturnih sistema			
9a	Saobraćajne površine		69,57	3,00
	∑9		69,57	3,00
10	Vodne površine			
10a	Vodne površine	V	84,25	3,63
	∑10		84,25	3,63
11	Površine komunalne infrastrukture			
11a	Groblja	K2	10,61	0,45
	∑11		10,61	0,45
12	Prostorni planovi posebnih obilježja (PPPO)			
12a	PPPO na Koridoru Vc		189,33	8,17
	∑12		189,33	8,17
	UKUPNO 1-12:		2316,77	100

Na grafičkom prilogu Korištenje i namjene prostora-projekcija-sintezni prikaz dat je prikaz namjena površina koje, uglavnom, predstavljaju pretežne namjene u određenoj prostornoj cjelini ili zoni. Na ovom grafičkom prilogu površine su razgraničene i označene bojom i obilježene sa pripadajućom oznakom.
Po usvajanju projekcije prostornog uređenja na tematskim kartama prikazati će se i pojedinačne namjene koje se mogu naći u okviru pretežnih namjena u svrhu detaljnijeg prikaza prostorne distribucije svih sadržaja i namjena u obuhvatu UP-a.
Planom se definišu uvjeti korištenja po zonama, uvjeti zaštite prirodnih i izgrađenih vrijednosti, te urbani standardi.
U okviru „urbanističkog pravilnika“ definisati će se specifični uslovi uređenja i korištenje prostora za pretežne i kompatibilne namjene, a u skladu sa konkretnim uslovima lokacije i što će, ujedno, biti i smjernice za izradu detaljne planske dokumentacije. Pretežne i kompatibilne namjene su opisane u okviru projekcijom definisanih namjena.

3.2.1. STANOVANJE (S)

Na osnovu analize i ocjene stanja stanovanja, definiranih općih i posebnih ciljeva, u skladu sa ciljevima održivog i integriranog razvoja[3], potrebno je, prije svega racionalno koristiti gradsko građevinsko zemljište za potrebe formiranja stambenih zona, uz minimalno širenje naselja; definirati pravila, uslove, tehnologije i tehnike građenja, te standarde za stanogradnju,

[3]Održiva Europa do 2030.

regulisati odnose sa aspekta vlasništva i racionalnog korištenja stambenog fonda u okviru urbanističkih cjelina (obuhvati regulacionih planova); spriječiti dalju bespravnu izgradnju unapređenjem procesa pribavljanja odobrenja za građenje; podići kvalitet urbanog standarda stanovanja (opremiti sve urbane cjeline zelenilom, društvenom infrastrukturom, komunalnom infrastrukturom i saobraćajem); unaprijediti i održavati stanje postojećeg stambenog fonda, a posebno u gradskom jezgru i užem urbanom području; razviti modele i instrumente zemljišne politike, te unaprijediti ekonomske odnose u stambeno-komunalnoj oblasti, koji će omogućiti realizaciju planiranih ciljeva u oblasti stanovanja, između ostalog poboljšati standard stanovanja; spriječiti ´gomilanje´ građevinskog zemljišta, a posebno u zonama stanovanja, koje nije operativno za građenje, posebno vodeći računa o densifikaciji ili progušćavanju zona stanovanja fokusiranoj samo na za to prikladne lokalitete (opremljene komunalnom i saobraćajnom infrastrukturom); vratiti dignitet planiranju stanovanja realizujući novu stanogradnju samo na prethodno pripremljenom i opremljenom gradskom građevinskom zemljištu; voditi računa o novim ´zelenim´ pristupima planiranju i na taj način u narednih dvadeset godina stvoriti preduvjete za kvalitetniji urbani život u mješovitim i stambenim zonama (vidi Europski zeleni plan – Težnja da Evropa bude prvi klimatski neutralan kontinent)[4].

Zone stanovanja

U skladu sa opredjeljenjima za stanovanje iz Zakona o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, kao i planova višeg reda koje je Zavod pripremio u proteklom periodu prepoznaje se struktura, odnosno urbana forma izgrađenih područja u okviru kojih su:

- Zona kompaktnog užeg urbanog područja,
- Zona urbanog područja u kojoj je dominantno individualno stanovanje, te
- razuđeno stanovanje i vikend naselja locirana na obodu urbanog područja, pretežito na površinama koje nisu bile obuhvaćene ranijim urbanističkim planom.

Ovakva urbana forma je okvir za dalji razvoj stanovanja, a koja je precizirana ovim Urbanističkim planom i Odlukom o provođenju plana koja sadrži elemente za detaljniju regulaciju urbanističkih cjelina– obuhvata regulacionih planova i urbanističkih projekata, te pojedinačnih parcela.

Veoma bitno je naglasiti da trenutno ne postoje instrumenti kontrole zemljišne politike na nivou Kantona Sarajevo fokusirani na implementaciju planova u oblasti stanogradnje, te da mjere za provođenje Urbanističkog plana mogu poslužiti kao prijedlog za noveliranje zakona i kreiranje efikasnih politika u oblasti stanovanja, a posebno tzv. socijalnog stanovanja, privatno-javnih partnerstava kojim bi se osigurala gradnja društvene, komunalne i saobraćajne infrastrukture, te sprječavanje tzv. ´gomilanja´ građevinskog zemljišta koje nije operativno za građenje, a u cilju stvaranja preduvjeta za održivi rast i razvoj Kantona Sarajevo.

U tom smislu. mogući pravci razvoja stanovanja u predstojećem planskom period su:

- (re)definiranje urbanističkih cjelina unutar kojih je organizovano postojeće stanovanje u smislu razvijanja sistema odnosno tipova stambene izgradnje (individualno, mješovito i razuđeno stanovanje i vikend naselja) kao prostornih cjelina, te povezivanje ovih cjelina u urbani sistem u cjelini:
    - poboljšavanje odnosa kolektivne i individualne stambene izgradnje u korist kolektivne kao racionalnijeg načina korištenja zemljišta, ali uz preduvjet

[4]Europski zeleni plan (europa.eu)

prethodnog opremanja građevinskog zemljišta saobraćajnom i komunalnom infrastrukturom,
- poboljšavanje opremljenosti urbanističkih cjelina komunalnom i saobraćajnom infrastrukturom, te njihovo uključivanje u gradske infrastrukturne sisteme,

- ujednačen i održiv raspored stanovanja, uvažavajući kulturno-historijski značaj vrijednih stambenih cjelina, prirodno naslijeđe, kao i morfološka i prirodna ograničenja, te opremljenost saobraćajnom i komunalnom infrastrukturom,
- klasificiranje i unapređivanje građevinskog fonda stanovanja uvođenjem propisanih parametara, sadržaja i urbane opreme (zelenilo, komunalna i društvena infrastruktura i dr.)[5]:
  - definisanje pravila regulisanja stanovanja unutar pripadajućih urbanističkih cjelina i kategorizacije, te veza sa odlukom o provođenju Plana,
  - poboljšavanje urbanog standarda stanova, posebno opremljenosti instalacijama,
  - senzibilizacija i osvještavanje profesionalaca i stanovništva na ekološku, održivu gradnju i zabranu zagađivanja okoline,
  - obnova bivših radničkih naselja i objekata devastiranh u ratu,
- redefinisanje odnosa planiranja i vlasništva u smislu planskog tretiranja socijalnog kolektivnog stanovanja, obzirom da kategorija društvenog kolektivnog stanovanja više ne postoji.

3.2.2. MJEŠOVITA ZONA (M)

Mješovite zone su multifunkcionalne i predviđene su za realizaciju stambenih, stambeno-poslovnih i poslovnih objekata i pratećih objekata javne, društvene i poslovne infrastrukture. Pored osnovnih i pratećih sadržaja u okviru zone planiranih na zasebnim parcelama, moguća je i kombinacija kompatabilnih sadržaja u okviru samih objekata. Ove zone su diferencirane kao: pretežno stambene(M1) i pretežno poslovne (M2). Odabir tipa zone ovisi od namjene kontaktnih zona, saobraćajne pristupačnosti i opremljenosti šireg područja sadržajima poslovanja, javne i društvene infrastrukture. Djelatnosti koje imaju negativan uticaj na okoliš (npr. stari proizvodni pogoni) u centralnim područjima i koje iziskuju veliku frekvenciju teretnog saobraćaja, se izmještaju iz centralnih dijelova urbanih područja ili im se namjena mijenja u mješovitu M1 ili M2.

Pretežno stambena M1

Na ovim površinama postojeći i planirani objekti su pretežno stambene namjene i zauzimaju minimalno 40% ukupne površine zone. Tipologija i metoda izgradnje stambenih objekata je u skladu s tipologijom navedenom u poglavlju stanovanje. U ovim zonama može se odobriti izgradnja objekata nestambenih sadržaja koji ne ometaju osnovnu namjenu, a u funkciji su zadovoljenja svakodnevnih potreba stanovnika ovog područja. Prateći sadržaju mogu biti i kao jednonamjenski objekti na zasebnoj parceli ili u sklopu stambene građevine.

Procentualna zastupljenost površina pretežnih i pratećih namjena: stambene površine - 40 do 70%, poslovne površine - 20 do 30%, saobraćajne površine - 10 do 15% , društvena infrastruktura 15 do 20%, proizvodne/privredne površine - 0 do 5% i zelene površine min. 30% građevinske parcele.

Ove zone se lociraju uz autoput Vc, u pojasu između autoputa, željezničke pruge i regionalne ceste R445 u okviru postojećih izgrađenih struktura stambene i poslovne namjene, sa mogućnošću interpolacije ovih i kompatibilnih sadržaja, i na područjima koja nisu bila

[5] Sistem centara – M. Ćuković, Le Conseil d'Arrondissement – Paris, GUP Zagreba

tretirana prethodnim Urbanističkim planom (promjena granice urbanog područja), a u svrhu kontrolisanog širenja stambenih zona, racionalnijeg korištenja prostora, interpolacije društvenih i poslovnih sadržaja.

Pretežno poslovna M2

Na ovim površinama postojeći i planirani objekti su pretežno poslovne namjene i zauzimaju minimalno 40% ukupne površine zone. Djelatnosti u okviru objekata poslovne namjene i pratećih sadržaja ne smiju ometati stanovanje kao jednu od funkcija zone. Objekti stanovanja i pratećih sadržaja mogu se graditi na zasebnim parcelama ili u sklopu poslovnih objekata.
Procentualna zastupljenost površina pretežnih i pratećih namjena: stambene površine - 20 do 30%, poslovne površine - 40 do 70% (10 do 30%), saobraćajne površine - 10 do 15%, društvena infrastruktura - 5 do 15% (30 do 60 %), proizvodne/privredne površine - 0 do 5% i zelene površine min. 30% građevinske parcele
Ove zone se lociraju uz autoput Vc, u pojasu između autoputa, željezničke pruge i regionalne ceste R445 u okviru postojećih izgrađenih struktura stambene i poslovne namjene, te u urbanom području gdje su prethodnim planom bile predviđene isključivo kao stambene ili poslovne zone i nisu privedene konačnoj namjeni i na padinskim i rubnim dijelovima urbanog područja (karakteriše ih pretežno društvena namjena sa elementima poslovanja i stanovanja obzirom da su isti deficitarni na ovim područjima), a u svrhu jednake dostupnost usluga za sve korisnike prostora.

3.2.3. PRIVREDA (P)

Privreda urbanog područja Ilijaš se nalazi u tranziciji koju karakterizira rast udjela usluga i visokotehnoloških proizvoda/usluga. Iako taj proces možda ne ide željenom brzinom, pojedini pokazatelji razvoja IT sektora, ukazuju na potrebu da inovacije zauzmu značajniju ulogu u budućem pravcu razvoja tako bi razvoj privrede bio značajnije vezan za razvoj inovacija i tehnološki napredak. Takvo što uključuje stvaranje poticajnog okruženja za istraživanje i razvoj, podršku novim tehnologijama i ulaganje u obrazovanje i stručno usavršavanje.

Općinu Ilijaš karakterizira koncentracija proizvodnih kompanija. Činjenici da su ove kompanije dominantne u ukupnoj privrednoj slici Općine i da trenutni kapaciteti za proizvodnu namjenu zadovoljavaju razvojne potrebe, to ne isključuje potrebu za revitalizacijom i modernizacijom postojećih kapaciteta proizvodne namjene vodeći računa o dosljednoj primjeni standarda vezanih za zaštitu okoliša i smanjenje negativnih učinaka proizvodnje na okoliš i stanovništvo. Primarni je cilj osigurati prostore za poslovne i radne sadržaje koji se temelje na znanju, inovativnosti, korištenju modernih tehnologija vezanih za znanstvene institucije. Zbog mogućnosti širenja i razvijanja osnovni koncept planiranja privrede urbanog područja Ilijaš zasniva se na lociranju privrednih djelatnosti u privrednim zonama duž željeznice i koridora autoputa Vc. Privredne zone predstavljaju savremeni oblik organizovanja prostora sa tehnološki, ekonomski i ekološki naprednog aspekta, koje u pravilu trebaju biti samoodržive pa se tom kontekstu u sklopu pretežitih namjena pojavljuju i prateće namjene koje bi se lako prilagodile potrebama različitih korisnika. Zelene površine i parking prostori obezbjeđuju se u svim privrednim zonama u zavisnosti od funkcije i uslova lokacije u skladu sa važećim normativima. Preporučuje se definisanje pojaseva zaštitnog zelenila u minimalnoj širini od 10 metara

Pored veoma visoke stope aktivnosti proizvodnih kompanija, općinu Ilijaš karakterizira i porast aktivnosti uslužnih kompanija, zbog čega nastaje potreba za širenjem kapaciteta za

poslovnu namjenu. Pri tome treba u obzir uzeti specifične potrebe tržišta i nova rješenja prilagoditi djelatnostima koje na području ove općine bilježe trendove rasta i pokazuju odgovarajući razvojni potencijal. Obzirom na karakteristike općine Ilijaš otvara se mogućnost multifunkcionalnih prostora koji omogućavaju povećanje kapaciteta za međusobno kompatibilne djelatnosti ne samo unutar poslovne namjene, nego i u smislu interakcije sa kompanijama u proizvodnoj namjeni. Također je moguće iskoristiti potencijal postojećih kapaciteta i povećati njihovu iskoristivost i efektivnost, kao i iznaći sasvim nove lokacije za ovu vrstu namjene.
Rast i razvoj turizma ima direktan utjecaj na kretanja i aktivnosti u ovoj oblasti na urbanom području općine Ilijaš. U cilju adekvatne reakcije na tržišna kretanja, otvara se potreba formiranja novih kapaciteta za ugostiteljsko turističku namjenu, pri čemu je važno voditi se principima urbanog razvoja koji pored održivog i kvalitetnog razvoja, osiguravaju zastupljenost ostalih aspekata razvoja koji su od javnog interesa. Jednako je važno uzeti u obzir osnovne principe urbanog razvoja kako bi se osigurao održiv i kvalitetan razvoj, te ostali aspekti koji su od javnog interesa kao povezivanju ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta sa centrima razvoja svih vidova turizma i uvođenje međunarodnih standarda kvaliteta ponude smještaja i usluga. Planiranje građevinskih struktura i opremanje infrastrukturom treba provesti na način da se oblikuje struktura koja će u kombinaciji s zelenim biti perceptivno prihvatljiva i neagresivna u prostoru.

3.2.4. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA (D)

Kapaciteti društvene infrastrukture se usmjeravaju u područja intezivne koncentracije stanovništva kako bi se obezbijedilo ravnomjerno zadovoljenje potreba stanovništva.
To se prvenstveno odnosi na kapacitete predškolskog i osnovnog obrazovanja, kapacitete zdravstvene i socijalne zaštite (smještajnih, savjetovališta, uslužnih kapaciteta itd.), javnu upravu, te na kapacitete kulture (svih sadržaja kulture) i vjerske objekte. Potrebni kapaciteti društvene infrastrukture po stavniku su definisani prema nivoima centara i obrađeni su u poglavlju 5.3. Karakteristike razvoja centara.
Sadržaji društvene infrastrukture se mogu naći i u okviru mješovitih zona pretežno stambene ili poslovne namjene koju kao pretežnu namjenu karakteriše pretežno društvena namjena sa elementima poslovanja i stanovanja u područjima na kojima su ovi sadržaji deficitarni, te u okviru ostalih zona kao kompatibilnisadržaji (npr. zone stanovanja, sporta i rekreacije).

3.2.5. TURIZAM, SPORT I REKREACIJA (SR)

Obzirom na sve veću tendencijom na promociji aktivnog odmora, a kako su sport i rekreacija sve češći motivi za takvom vrstom odmora i zabave, proizašla je osnovna postavka urbanističko – prostornog razmještaja. Prostorni aspekt površina namijenjenih sportskim objektima i površinama, sportsko - rekreativnim i rekreativnim površinama može se sagledati kroz obezbjeđivanje zona za novoplanirane sportske objekte, sportsko-rekreativne i rekreativne površine. Projekcija razmještaja sportsko-rekreativnih površina bazira se na disperznom rasporedu ovih sadržaja u užem i širen urbanom područj Ilijaša po principu jednake dostupnosti ove usluge svim stanovnicima.

Planerska orijentacija u izgradnji i distribuciji ovih kapaciteta planirana je kroz sljedeće zone:
- Sport i rekreacija sa gradnjom (R1)
- Sport i rekreacija sa ograničenom gradnjom (R2)
- Sport i rekreacija bez gradnje (R3)
- Rekreacija (R4)

Projekcijom Plana i prostornim rješenjem, planirano je uređenje obala desnih pritoka rijeke Bosne, Misoče i Stavnje kao rekreativnih i sportsko-rekreativnih zona i površina.

Turizam danas, kao jedna od većih privrednih djelatnosti u svijetu, postaje generator ukupnog razvoja i postaje sredstvo valorizacije prirodnih i stvorenih vrijednosti. Posebnu ulogu u budućoj transformaciji turističke i privredne strukture i slike Ilijaša imat će razvoj turizma koji se profilira kao urbani turizam tj. turizam koji se prvenstveno temelji na ponudi kulturnih, sportskih sadržaja i događanja, na kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu i na sportsko-rekreativnoj i izletničkoj ponudi. Prostorni aspekt turizma i distribucija turističkih zona i površina, zasnovan je i u skladu je sa osnovnim usmjerenjem za razvoj održivog turizma sa temeljnim prioritetima mjera na području zaštite, upravljanju prirodnim i izgrađenim resursima, prostoru kao resursu, vodeći računa da je isti po definiciji neobnovljiva kategorija. Planirane površine i punktovi su raspoređeni i prostorno razvijani kao policentrične turističke zone.

Prostorna namjena turističkih zona i površina planirana je i sagledana kroz:
- zone sa najvećom koncentracijom turističkih kapaciteta hotela, hostela, ugostiteljstva, pojedinačnih objekata ili kompleksa kulturno - historijskog i prirodnog naslijeđa, kulturnih industrija (muzika, pozorište, dizajn, ples, muzeji, obrt, arhitektura, književnost, vizuelna umjetnost, izdavačka djelatnost, film, festivali...);
- turističke zone, zone namijenjene razvoju turističkih, ugostiteljskih i rekreacijskih sadržaja od kojih pojedine uključuju i smještajne kapacitete - hotele, boutique hotele, hostele, odmarališta, eko kampove, tematske parkove, kreativne klastere i sl;
- turističke punktove, kao izdvojene komplekse turističke i ugostiteljsko - rekreacijske namjene koji predstavljaju cjeline. To su turistička odredišta posebnih ambijentalnih, prirodnih i kulturno historijskih vrijednosti, ili imaju za razvoj alternativnih i selektivnih vrsta turizma usmjerenih na pojedine dobne ili interesne skupine (izletnički, avanturistički, zdravstveni, edukacijski, rekreacijski, kulturni);
- turističke koridore, pravci učestalih kretanja turista i stanovništva, odnosno tranzitni turistički pravci koji povezuju razne turistički atraktivne kulturne, spomeničke i druge cjeline, te turističke punktove i zone.

3.2.6. URBANE ZELENE POVRŠINE (Z)

Urbane zelene površine su svi javni i privatni otvoreni prostori u urbanim sredinama, prvenstveno pokriveni vegetacijom, koji su direktno (aktivna i pasivna rekreacija) ili indirektno (zaštita tla, vode, klime, buka i sl.) na raspolaganju korisnicima.
Na osnovu metodologije prikupljanja i obrade podataka urađena je kategorizacija zelenila prema načinu korištenja i mogućnosti pristupa na tri osnovne kategorije:

Javne zelene površine (Z1) predstavljaju površine, gdje je zelenilo pretežna namjena i koje su dostupne/na rapolaganju svim građanima i grafički se prikazuju samo površine veće od 0.5 ha. na tematskim kartama.Javne zelene površine dijele se na podkategorije:
-park-šuma (Z1-1), park (Z1-2)-(pov veće od 10000 m^2), -lokalni park (Z1-3) (od 5000-10000 m^2), zaštitno zelenilo (Z1-4), linijski sistemi zelenila uz saobraćajnice i korita rijeka, te prateće namjene koje se ne prikazuju na karti džepni park (od 2000-5000 m2), zeleni skver (od 0-2000 m2), (prateća namjena, ne prikazuju se na karti).

Tematske zelene (Z2) površine su površine za čije je normalno funksionisanje i održavanje potrebeno stručno vođenje i često imaju kontrolisan pristup. Tematske zelene površine dijele se na sljedeće podkategorije:

-zoološki vrt (Z2-1), arboretum (Z2-2) ,botanička bašta (Z2-3), arheološki park (Z2-4).

Zelenilo na građevinskim parcelamapredstavljaju prateću namjenu unutar drugih pretežnih namjena, te se ne prikazuje u grafičkom dijelu ovog Plana. Osnovna podjela zelenila na građevinskim parcelama prati podjelu namjena porostora rađenu po Metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja i podjeljeno je na: zelenilo stanovanja, društvene i komunalne infrastrukture, sporta i rekreacije i privrede.

Položaj urbanog područja Ilijaš, njegova izgrađena matrica, vlasnički odnosi, prirodni i stvoreni uslovi ne pružaju velike mogućnosti za planiranje novih većih zelenih „masiva" urbanog zelenila. Površine u namjeni šume i šumsko zemljište mogu da zadovolje određene zaštitne funkcije, potrebe za stvaranjem povoljnijeg mikroklimata, proizvodnju kisika te eventualno rekreaciju.Međutim, to ne znači da se treba zanemariti potreba za formiranjem javnih zelenih površina koje pored gore navedenih funkcija imaju i vrlo važnu socijalno-društveno-kulturnu ulogu.To se prvenstveno treba ostvarivati kroz formiranje disperzno raspoređenih javnih zelenih površina tipa parkova, lokalnih i džepnih parkova, skverova i trgova, koji trebaju biti ravnomjerno raspoređeni po teritoriji općine i lako dostupni.

Prdnacrtom Urbanističkg plana Ilijaša nisu planirane tematske zelene površine.

Osnovni principi uređenja zelenila na građevinskim parcelama zavisi prvenstveno od načina funkcionisanja i organizacije rada osnovne namjene, te potreba korisnika.

U užem urbanom području i konsolidiranim područjima te tamo gdje zbog prostornih, geomorfoliških i vlasničkih odnosa nije moguće planirati značajnije javne zelene površine, velika pažnja se posvećuje očuvanju postojećih i formiranju novih otvorenih zelenih površina, u okviru vlasničkih/građevinskih parcela, koji pored ostalih funkcija, pružaju i mogućnost javnog korištenja i socijalne integracije korisnika.

Obzirom da ove zelene površine predstavljaju prateću namjenu/sadaržaj u okviru drugih pretežnih namjena, kako takve se ne prikazuju na grafičkim prilozima zbog kartografske razmjere, ali se u tekstualnom obrazloženju i kroz Odluku o provođenju Plana definišu normativi i pravila za njihovo planiranje i unapređenje.

3.2.7. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE URBANOG PODRUČJA (PZ)

Osnovno plansko usmjerenje poljoprivrednog zemljišta urbanog područja (PZ) zasniva se na zadržavanju, trajnoj zaštiti i očuvanju vrijednih poljoprivrednih zemljišta urbanog područja, utvrđenih na osnovu izvršenog bonitiranja poljoprivrednog zemljišta, koje je dalo elemente za utvrđivanje optimalnih proizvodnih mogućnosti, kao i neophodne mjere uređenja i zaštite.

U cilju trajne zaštite i očuvanja utvrđenih visokovrijednih poljoprivrednih zemljišta, a polazeći od kriterijuma položaja u odnosu na osnovne tipove gradskog tkiva Planom su definisane dvije kategorije:

- Poljoprivredne površine na rubnim dijelovima urbanog područja- „Poljoprivredno zemljište (PZ)" (pretežna namjena);
- Poljoprivredne površine unutar i oko užeg urbanog područja- Urbani vrtovi (UV) (prateća namjena).

Namjenu Poljoprivredno zemljište (PZ) definišu poljoprivredne površine veličine od 0,5 ha udaljene od gradskog jezgra i drugih pretežno stambenih građevinskih zemljišta, većinom zastupljene u rubnim dijelovima urbanog područja i ista je prikazana na grafičkom prikazu Sintezni prikaz korištenja i namjene prostora. Poljoprivredno zemljište se velikim dijelom nalazi u privatnom vlasništvu i konstantno je izloženo tendenciji nestanka i narušavanja njegovog kvaliteta, posebno uslijed neplanske gradnje, širenja građevinskog zemljišta, neracionalnog korištenja i zagađenja, erozije i klizišta.

Planom se predviđa:

- trajna zaštita, očuvanje i povećanje visoke prirodne plodnosti poljoprivrednog zemljišta,
- unapređenje sadašnjeg stanja i korištenja poljoprivrednog zemljišta, poboljšanje ekoloških i ekonomskih uslova poljoprivredne proizvodnje,
- stimulisanje proizvodnje krompira, mahunarki, kukuruza i drugog povrća, te uzgoj stoke i proizvodnju mlijeka i mesa na poljoprivrednom zemljištu I agrozone,
- očuvanje i korištenje poljoprivrednog zemljišta II agrozone kao livada, pašnjaka i voćnjaka, za proizvodnju hrane, prvenstveno mlijeka i mesa, a zatim žita, krompira, povrća i voća,
- povećanje ambijentalne i pejzažne vrijednosti poljoprivrednog područja, obavezno provođenje protuerozivnih mjera na poljoprivrednim zemljištima sa izraženim nagibom i erozivnim obilježljima,
- privredne djelatnosti za potrebe poljoprivredne proizvodnje i seoskog turizma na zemljištu u okviru porodičnog gazdinstva, odnosno izgradnja građevina u funkciji poljoprivrede i seoskog turizma: farme/objekti za smještaj i intenzivni uzgoj i preradu stoke, građevine (stambene i privredne) za vlastite potrebe i u funkciji obavljanja poljoprivredne proizvodnje i/ili seoskog turizma.
- višenamjensko korištenje geotermalnih voda u poljoprivrednoj proizvodnji i razvoju novih djelatnosti za proizvodnju hrane.

Urbani vrtovi predstavljaju poljoprivredna zemljišta površine do 0,5 ha koja se javljaju kao prateća namjena u sklopu drugih pretežnih namjena kao što su stanovanje, društvena namjena, sport i rekreacija i ista se grafički ne prikazuju. Ova kategorija poljoprivrednog zemljišta se uglavnom javlja u obliku privatnih bašta u područjima individualnog stanovanja u formiranom tkivu užeg urbanog područja, te je iste potrebno sačuvati i valorizovati. Planom se predviđa i podsticanje formiranja novih urbanih vrtova u obliku privatnih bašta, vrtova uz objekte društvene infrastrukture, društvenih vrtova, kao i ozelenjenih terasa, balkona, fasada i krovova koji zajedno imaju značajnu ulogu u mreži urbanih zelenih površina i poboljšanja životnih uslova u gradu.

3.2.8. ŠUME I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE (Š)

Osnovno plansko usmjerenje se zasniva na unapređenju sadašnjeg stanja, vrijednosti i šumovitosti radi opće korisnih funkcija šuma i očuvanja životne sredine. Šumski kompleksi kao elementi urbane matrice su strukturna komponenta gradskog pejzaža, treba da se obnavljaju i Osnovno plansko usmjerenje se zasniva na unapređenju sadašnjeg stanja, vrijednosti i šumovitosti radi opće korisnih funkcija šuma i očuvanja životne sredine. Šumski kompleksi kao elementi urbane matrice su strukturna komponenta gradskog pejzaža, treba da se obnavljaju i nastaju kao dio prirodno-geografskih i geomorfoloških cjelina, ali isto tako društvenih, političkih i ekonomskih okvira. Ovo podrazumjeva njihovo definisanje ne samo kroz odnos, rastojanje, formu već i cjelovito funkcionalno – prostorno značenje u sklopu složenog urbanog tkiva integrisano sa ostalim gradskim sadržajima.
Šume su dobra od općeg interesa i zahtijevaju posebnu brigu i zaštitu kako pojedinca tako i društvene zajednice u cjelini, tako i u smislu jačanja svijesti, svjesnosti tog istog pojedinca i društvene zajednice u očuvanju i unapređenju šuma i šumskog zemljišta. Ovim se nameće neophodnost potrebitog razvoja čitavog niz programa i aktivnosti u ovom planskom periodu, u interaktivnom učešću pojedinca, svih segmenata društva i društvene zajednice u pogledu očišćenja, poboljšanja, unapređenja, očuvanja i zaštite prirodnih vrijednosti šuma i šumskog zemljišta, a samim tim vođenju računa o nivou i oblicima načina korištenja „eksploatacije“ šuma u urbanom području, u okviru zona šume i šumskog zemljišta utvrđenih Planom. Jedan od vidova u očuvanju i zaštiti šuma i šumskih zemljišta trebaće se ogledati kroz opredjeljenja

institucija na nivou Kantona Sarajevo za izdvanjem šuma posebne namjene. Planom se šumski kompleksi maksimalno čuvaju i predstavljaju ravnopravni gradski prostor, karakterističan po specifičnom načinu korištenja, a koji poboljšava uslove života u urbanom području.
Da bi se obezbjedila zaštita, očuvanje i efikasno korištenje šuma u urbanom području, potrebno je usmjeriti njihov dalji razvoj u skladu sa prostornim mogućnostima i potrebama stanovništva, te odnosa privatnih i državnih šuma, načina korištenja, okrupnjavanje državnih šuma kroz planiranje otkupa, supstituciju privatnih šuma i šumskih zemljišta, otvorenost prema obnovljivim izvorima energije i dr. U skladu sa ovim, u narednoj fazi planiranja potrebno će iznaći odgovore i mogućnosti pronalaska određenih kompromisnih i svakih drugih rješenja u očuvanju i zaštiti ovih šuma i šumskih zemljišta kako kroz prava i interes pojedinca, tako i kroz intres društvene zajednice i države u cjelini. Ovim se u okviru šuma i šumskog zemljišta nameće detaljnija kategorizacija planskog karaktera, na urbane šume i šume posebne namjene.
U perspektivi treba će raspraviti i eventualno definisati, ko i kako će propisati i „gospodariti“ navedenim vrstama šuma i šumskog zemljišta, posebno one koje imaju nekomercijalni karakter odnosno predstavljaju prvenstveno zaštitne šume, u cilju očuvanja i zaštite biodiverziteta, izvorišta,vojnih objekata i dr.

3.2.9. POSEBNA NAMJENA (PN)

Planom je predviđena je prenamjena prostora neperspektivnih lokacija koje je Ministarstvo odbrane BiH predalo Vladi Federacije BiH i civilnim strukturama i omogući njihovo korištenje u skladu sa interesima subjekata planiranja na svim nivoima uz uslove i saglasnost Ministarstva odbrane BiH.
U obuhvatu Plana nalaze se dvije neperspektivne lokacije Ministarstva odbrane BiH i Oružanih snaga BiH koje su predate Vladi Federacije BiH i civilnim strukturama na korištenje. Na ovim područjima moguće je izvršiti prenamjenu prostora i planirati korištenje u druge svrhe. To je kasarna i skladište pogonskog goriva –„Misoča“
Odlukom Vlade F BiH V br 522/2006 od 07.09.2006. je data na korištenje preduzeću „Terminali” d.o.o., ali nije izvršena primopredaja.
Planom je predviđeno da se ova područja tretiraju kao površine planirane za budući razvoj, a u ovisnosti od veličine i položaja, opremljenosti infrastrukturom i postojeće namjene lokacije. Za iste je predložena namjena za koju se lokacija rezerviše/planira (privredni i poslovni kompleksi, prometne površine ili za potrebe kulturnih manifestacija, obrazovanja, socijalnog zbrinjavanja osoba u stanju potrebe i sl., te sporta i rekreacije). Obzirom na opremljenost komunalnom infrastrukturom ove lokacije su pogodne za formiranje adekvatnih centara za potrebe crvenog krsta i civilne zaštite u slučaju „više sile“.
Prenamjena prostora na ovim lokacijama će se, u svakom slučaju, na osnovu detaljnih analiza izvršiti u skladu sa potrebama i zahtjevima korisnika područja na kom se nalaze.
Ove lokacije će se adekvatno tretirati kroz izradu detaljnih planskih dokumenata, a primjenjivati će se urbanističko tehnički uslovi definirani urbanističkim planom za predmetnu namjenu i u skladu sa područjem na kojem su locirane.
Planom je predviđena sljedeća prenamjena neperspektivnih lokacija koje su predate civilnim strukturama na korištenje, a nisu povedene konačnoj namjeni:

- Kasarna i skladište pogonskog goriva –„Misoča“.

3.2.10. POVRŠINE INFRASTRUKTURNIH SISTEMA (IS)

Infrastrukturni sistemi i površine su prostorni sistemi, koji se u skladu sa namjenom i funkcijom ne mogu sagledavati isključivo za samo predmetno urbano područje, nego i za šire područje općine, Kantona pa čak i Federacije i Države, u ovisnosti od tipa infrastrukture i sistema na koji su uvezani.

3.2.10.1. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Na osnovu utvrđenog, analiziranog i ocijenjenog stanja, definisanih opštih i posebnih ciljeva, namjene površina i rasporeda aktivnosti u prostoru, saobraćaj je analiziran i rješavan kao jedinstven sistem, s tim da se urbano područje Sarajeva, Hadžića i Ilijaša tretira kao kontinualan prostor, dok je urbano područje Trnova tretirano kao dio sistema koji je fizički dislociran.
Jedan od najvažnijih parametara za saobraćajno planiranje koji je proistekao iz Ankete jeste podatak o mobilnosti na području Kantona Sarajevo i njegove okoline. Prema rezultatima ankete domaćinstava ona iznosi 2,09 kretanja po po osobi i danu.
Raspodjela kretanja po vidu prevoza u Sarajevu: 49% - pješačenje, 22,3% javni gradski prevoz (autobus 37,2%, tramvaj 34,9%, trolejbus 17,8%, minibusa 8,4%, dok su ostali zanemarivi), 22,1% - putnički automobil, 0,4% - javni međugradski prevoz, 0,3%-dvotočkaši, 5,6% - ostali vidovi prevoza.
Raspodjela motorizovanih kretanja skoro je jednaka onoj između kolektivnih i individualnih vidova. Najveće je učešće putovanja putničkim automobilom 50,0%, a slijedi javni gradski prevoz sa 48,8%, dok su ostali načini kretanja zanemarivi.

Osnovnu planiranu mrežu cesta i ulica čine: autoceste, brze ceste, magistralne, regionalne te lokalne ceste, odnosno ulice, međusobno povezane u jedinstven podsistem mreže cesta (ulica). Zavisno od funkcionalnih i saobraćajno tehničkih karakteristika, mreža je kategorisana u skladu sa važećom zakonskom i podzakonskom regulativom, a prostorno razmještena u zavisnosti od namjene površina, te vrste, obima i svrhe saobraćajnih tokova.
Planirana mreža autocesta, brzih i magistralnih cesta, naslanja se na postojeću mrežu, odnosno cestovne pravce, a koridori planiranih primarnih saobraćajnica uglavnom prate doline rijeka Bosne, Zujevine, Željeznice i Miljacke.
Kategoriju autoceste ima dionica autoceste multimodalnog transportnog koridora Vc na području Kantona Sarajevo u općini Ilijaš. Regionalnih cesta na području Kantona Sarajevo u Ilijašu su cesta: R444 i R445. Zbog velikog broja lokalnih cesta, one ovdje neće biti nabrajane nego prikazane na grafici i iskazane dužinama u tabelarnim prikazima i dijagramima.
Na osnovu utvrđenih saobraćajnih karakteristika i veličina dobivenih kroz dosadašnje studije, elaborate, odnosno planove, predložena je mreža lokalnih, odnosno gradskih ulica kao dio jedinstvene mreže cesta, a predložena planska rješenja gradskih (lokalnih) ulica se baziraju na postojećoj (stvorenoj) mreži, te mreži novoplaniranih ulica kroz detaljnu plansku dokumentaciju, zavisno od planirane namjene površina i sadržaja.

Proces izrade različitih opcija mreža gradskog saobraćaja oslanja se na analizu postojeće saobraćajne ponude, na analizu učestalosti korišćenja transportnih mreža, na analizu mobilnosti i na strukturu putovanja. Istovremeno oslanja se i na dostignuti nivo razvoja saobraćajnih mreža Sarajeva. Sarajevu su potrebne saobraćajne trase odgovarajućih performansi i kapaciteta radi povezivanja velikih stambenih četvrti sa zonama rada, trgovine i kulture na najbolji način. Te performanse mreže linija moraju predstavljati glavnu mrežu

javnog prevoza putnika i biti kvalitetno povezane sa ostalim vidovima prevoza,a za područje Ilijaša: voz, autobusi, minibus, te osobno putničko vozilo.
Za ukupan obuhvat tretirani su svi vidovi javnog prevoza putnika tramvaj, trolejbus, autobus, minibus i voz, a za Ilijaš je potrebno istaći autobus, minibus i voz. Voz i autobus imaju višestruku ulogu. Obezbjeđuju masovni prevoz na koridorima jake potražnje između centra Sarajeva i okruženja, ali takođe omogućava povezivanje perifernih sarajevskih naselja. Minibus ima ulogu posljednje karike u lancu javnog gradskog prevoza putnika.
Za pravac prema Ilijašu ponuda javnog prevoza trenutno je osigurana jednim brojem autobuskih linija. Od centra Sarajeva prema Vogošći, Ilijašu i dalje, treba obezbjedit i jačanje tih pravaca kreirajući, uz zadržavanje autobusa, ponudu tramvaj-voz na postojećoj željezničkoj infrastrukturi.
Za ovaj vid saobraćaja posebno je značajno razvijanje intermodalnih terminala, odnosno kombinacija različitih transportnih modova. Za potrebe razvoja željezničkog saobraćaja na urbanom području Sarajeva, Hadžića i Ilijaša planiraju se prostorne potrebe za sljedeće kapacitete:

- izgradnja drugog kolosijeka, dionica Podlugovi (iz pravca Visokog) - Alipašin most,
- izgradnja nove dionice pruge od stanice Sarajevo preko Bara i Hotonja do Vogošće, sa vezom na postojeću prugu Sarajevo - Semizovac.
- izgradnja kotejnerskog terminala,
- izgradnja terminala za rasute terete,
- izgradnja novoplanirane dionice pruge od Rajlovca preko Butila do Blažuja, kao i planirano izmještanje „ispravljanje“ željezničke pruge od Dvora do Priboja, kao dionice željezničkog koridora Vc,
- izgradnja industrijskih kolosijeka u okviru privrednih zona, carinske zone i sl.

Za opsluživanje područja Općine Ilijaš vazdušnim saobraćajem je i planskom dokumentacijom višeg nivoa predviđeno korištenje Međunarodnog aerodrome Sarajevo, a koji je detaljno obrađen u Urbanističkom planu urbanog područja Sarajevo.

Kroz dosada donesenu provedbenu plansku dokumentaciju je u skladu sa planiranim namjenama izvršena procjena potrebnog broja parking-garažnih mjesta na osnovu sljedećih normativa : za administraciju jedno parking mjesto na 30 m2 po max. BGP,trgovinu jedno parking mjesto na 60 m2 po max. BGP, za skladišta edno parking mjesto na 120 m2 po max. BGP, za planiranu stambenu izgradnju: 1 stan – 1.1 parking mjesto. Površine za mirujući saobraćaj su planirane u okviru objekata ili pripadajućih parcela zavisno od namjene.
Kao osnova za planiranje mreže biciklističkih staza na području Kantona Sarajevo poslužila mreža formirana kroz izradu Urbanističkog plana Grada Sarajeva za period 1986-2015. godine, pri čemu se vodilo računa o karakteristikama biciklista, cesta ali i o realnim prostornim uslovima i ograničenjima.
Biciklisti i javni prevoz putnika treba da funkcioniraju uvijek zajedno. Pojedini vidovi prevoza su veoma efikasni za savladavanje većih distanci, dok je prednost biciklističkog saobraćaja na kratkim distancama sa čestim zaustavljanjima. Uvođenje „Bike-and-ride“ sistema može smanjiti opterećenje i gužve u javnom gradskom prevozu u atraktivnim zonama.
Za ovakav način putovanja - kretanja potrebno je obezbjediti i adekvatne površine tamo gdje se ova kretanja obavljaju. Budućom izgradnjom novoplaniranih primarnih saobraćajnica, uz detaljnije sagledavanje potreba i prostornih mogućnosti kroz detaljnu plansku dokumentaciju u lokalnim centrima, otvara se mogućnost za planiramnje pješačkih zona.

3.2.10.2. TELEKOMUNACIONA INFRASTRUKTURA

Telekomunikacione mreže, bilo da se radi o fiksnoj ili mobilnoj mreži, imaju izuzetno brz tehnološki razvoj. Osnovni uslov za uvođenje nove tehnologije je izgrađena telekomunikaciona infrastruktura (kablovska kanalizacija, objekti, bazne stanice...). Razvoj telekomunikacione infrastrukture bazira se na građenju nove te proširenju i rekonstrukciji postojeće kablovske kanalizacije u svim područjima općina gdje to do sada nije urađeno.
Na globalnom planu telekomunikacioni operatori uvode NGN (Next Generation Networks) mreže, koje treba da zamijene postojeće tradicionalne mreže sa bakarnom infrastrukturom.
U BiH pa tako i u Kantonu Sarajevo prisutan je trend uvođenja FTTH pristupne telekomunikacione mreže na bazi optičkih vlakana. Ovaj trend nastaviće se i u narednom planskom periodu, a jedan od dugoročnih ciljeva je gradnja distributivne kablovske kanalizacije do svih objekata u urbanom području.
U narednom planskom periodu posebnu pažnju treba posvetiti mogućnosti zajedničkog korištenja infrastrukture od strane više operatora u svrhu zaštite životne sredine i izbjegavanja prekomjerne gradnje. Koliko je značajna brza i kvalitetna usluga pristupa internetu prepoznala je i Evropska unija, koja je u okviru strategije EU 2020 izdvojila značajna sredstva upravo za razvoj mreža sljedeće generacije. Ostvarivanje ciljeva digitalne agende otvara put uslugama kao što su e-zdravstvo (e-health), pametni gradovi (smart city), e-obrazovanje itd.
Većina teritorija KS-a je pokrivena 4G signalom što omogućava korisnicima kvalitetniji servis mobilnog interneta sa aspekta brzine i kvalitete servisa (QoS). Primjetna je i inicijativa ka kreiranju smart city rješenja koja se dijelom oslanjaju na mobilnu mrežu. Također, u skladu sa trendovima u Evropi (i svijetu) domaći operatori su kroz prezentacije pokazali jasan pravac ka 5G mreži koja će potaći kreiranje novih servisa (IoT, smart city, autonomna vozila i sl.). Zajedno ovi trendovi ukazuju da će doći do povećavanja gustine i broja korisnika, posebno u urbanim (gusto naseljenim) sredinama pa je očekivano da će većina prostornih radova biti usmjerena na postavljanje novih baznih stanica i potencijalno strateško izmještanje postojećih, kako bi se osigurala kvalitetna usluga. Sve prostorne zahvate operatori će raditi u skladu sa svojim strateškim ciljevima i planovima razvoja mreže, uz pribavljanje potrebnih dozvola. Prilikom određivanja lokacije za postavljanje baznih stanica potrebno je slijediti zakon i smjernice specifičnosti prostora, mikrolokacije i u skladu s tim po potrebi prilagoditi visinu antenskog stuba u svrhu uklapanja u okoliš.
S obzirom na specifičnost opreme za pružanje mobilne usluge, prilikom planiranja instalacije baznih stanica i druge opreme sa radio komponentama, neophodno je voditi računa kako o zdravstvenom tako i o psihološkom efektu koje one imaju na ljude, s obzirom da je riječ o elektromagnetnom zračenju. Regulatorna agencija za komunikacije je institucija nadležna za kontrolu i upravljanje radio frekvencijskog spektra, te izdavanje potvrde o usklađenosti nivoa elektromagnetnog polja (Pravilo 94/2021 o zaštiti od djelovanja elektromagnetnih polja u frekvencijskom opsegu od 9 kHz do 300 GHz) s ciljem zaštite zdravlja stanovništva.
Kada je riječ o psihološkom aspektu on podrazumijeva diskretna rješenja u dizajnu i montaži elemenata baznih stanica u prostoru tako da imaju što je moguće manji vizuelni uticaj na stanovništvo.

3.2.10.3. VODNA INFRASTRUKTURA

Vodosnabdijevanje
Koncept budućeg razvoja vodosnabdijevanja urbanog područja Općine Ilijaš oslanja se najvećim dijelom na postojeće vodne resurse i postojeću vodovodnu infrastrukturu. Planiranje vodovodnog sistema treba posmatrati uglavnom, kao proces definisan kroz

obavezu stalnog prilagođavanja vodnog režima (količina, kvaliteta i vremenskog i prostornog rasporeda voda) aktuelnim potrebama stanovništva i privrede. Pokrivenost područja vodovodnim sistemima je na visokom nivou, te se deficit potrebnih količina voda ogleda u funkcionalnom stanju vodovodne mreže. Za bolje i kvalitetnije vodosnabdijevanje stanovništva, kao irada vodovodnog sistema, postojeću vodovodnu mrežu, kao i vodne objekte prije svega treba rekonstruisati u cilju smanjenja enormno velikog procenta gubitaka vode, od cca 40 % u odnosu na zahvaćene količine voda javnom vodovodnom sistemu. Ovaj procent predstavlja primarni limitirajući faktor za realnu procjenu kapaciteta objekata u okviru vodovodnog sistema. Cilj planskog perioda je smanjenje gubitaka na 20-30 %.

Postojeća izvorišta pitke vode, kao i potencijala, potrebno je zaštiti sukladno važećoj regulativi. U tom smislu potrebno je izvršiti usklađivanje provedbenih propisa koji se odnose na zaštitu izvorišta i vodnog bogatstva. Na probleme zaštite izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje, unatoč postojećoj zakonskoj legislativi izvorišta, utiče visok stepen urbanizacije i snažan antropogeni faktor u prostoru, kako u vodozaštitnim zonama (zona sanitarne zaštite) tako i u slivnim područjima izvorišta. S toga je potrebno obratiti posebnu pažnju, da se u planskom periodu ažuriraju zaštitne zone i definiraju jasne smjernice za građenje u obuhvatu zaštitnih zona, kao i monitoringa u okviru svih izvorišta na području Kantona, u skladu sa važećom legislativom. U svrhu zaštite izvorišta za piće, od uticaja nekontrolisane urbanizacije neophodno je da se postojeće Odluke o zaštitnim zonama redefinišu u skladu sa zakonskom legislativom. Dok se isto ne odradi, u cilju zaštite primjenjuje se zakonska legislativa koja je na snazi. Konfiguracija terene, te uzurpiranost prostora izgrađenim objektima, uslovljava da se određeni broj stanovnika, posebno sa rubnih dijelova općina, raspoređenih u malim naseljima ili individualno, snabdijeva putem zasebnih lokalnih vodovoda. U planskom periodu potrebno je definirati sve lokalne vodovode koji se snabdijevaju sa javnog centralnog ili lokalnog izvorišta, te sagledati mogućnost za nadogradnjom i objedinjavanjem formirati centralizovanog sistem na nivou, prvenstveno, općina, ali i šire.

Sukladno pravcima urbanog razvoja, za sva urbanizirana naselja potrebno je obezbjediti kontinuiranu i kvalitetnu dopremu vode za piće, što podrazumijeva potrebnu količinu vode sa odgovarajućim pritiskom i propisanim kvalitetom a imajući u vidu i potrebe budućih privrednih subjekata, planirana je izgraditi primarne objekte u sistemu vodosnabdijevanja. To podrazumijeva izgradnju novih rezervoara, pumpnih stanica te transportnih cjevovoda između novih pumpnih stanica i rezervoara.

U planskom periodu potrebno je izvršiti rezervaciju prostora u cilju uspostavljanje zona sanitarne zaštite izvorišta koji se koriste ili se planiraju koristiti u svrhu vodosnabdijevanja, kao i za primarne elemente vodovodnog sistema. Unutar urbanog područja, za postojeće i planirane cjevovode utrđuju se zaštitni koridori, u zavisnosti od profila cijevi.

Za utvrđivanje bilansa voda, potrebno je uspostaviti kvalitetan i kontinuiran monitoring količine vode koja ulazi u sistem i koja se isporučuje potrošačima. U tom kontekstu, uspostavljanje jedinstvene baze podataka objekata i potrošača, u cilju prostorne raspodjele kao i u cilju utvrđivanja stvarno potrebnih količina vode, nameće se kao imperativ-obavezujuća aktivnost. Sljedeći korak je racionalizacija svih vidova potrošnje pitke vode.

Kada je u pitanju dugoročno obezbjeđivanje dodatnih količina voda za potrebe vodosnabdijevanja, plansko usmjerenje predstavlja izgradnja akumulacije na Crnoj Rijeci, desnoj pritoci rijeke Željeznice, na 1,3km od ušća. Postoje dva tehnička rješenja dopreme potrebnih količina vode od Q=1,5m3/s (129.600m3/dan) vode iz akumulacije i isporuke iste do objekata sistema vodosnabdijevanja. Najoptimalnije rješenje transporta potrebnih količina voda u gradski vodovodni sistem, putem direktnog cjevovoda niz dolinu rijeke Željeznice, utemeljen je kroz stručnu analizu sa aspekta investicionih i pogonskih troškova. U cilju stvaranja uslova za realizaciju podsistema Crna Rijeka, potrebno je u narednim fazama

realizacije Urbanističkog plana, izvršiti daljnje analize i istraživanja, kao i projektovanja u svrhu definisanja najracionalnije ekonomsko, tehničko-tehnološko i najpovoljnije rješenje na duži period. Ovakvo rješenje zahtijevalo bi i međuentitetsku saradnju sa vlastima RS-a kroz čiju teritoriju bi cjevovod prolazio. Daje se i mogućnost provođenja istražnih radova koji bi dali rješenja za alternativne mogućnosti obezbjeđenja dodatnih količina vode za poboljšavanje vodosnabdijevanja (bunarske bušotine, kaptaže i sl.).

Odvodnja i tretman otpadnih voda[6]

Kada je u pitanju odvodnja i tretman komunalnih otpadnih voda na području urbanog dijela Općine Ilijaš, primarni cilj planskog perioda je dostizanje takvog nivoa da prostorna pokrivenost kanalizacionom mrežom odgovara pokrivenosti vodovodnom mrežom, u čemu je sada prisutna znatna disproporcija. Sadašnje stanje se pokazalo se nezadovoljavajućim. Generalno pokrivenost kanalizacionom mrežom, što podrazumijeva odvodnju i tretman komunalnih otpadnih voda na urbanom području Općine Ilijaš, je izuzetno nezadovoljavajuća u usporedbi sa pokrivenošću vodovodnom mrežom. Izgradnja nedostajuće komunalne infrastrukture za odvodnju i tretman otpadnih komunalnih voda predstavlja prioritet u opremanju ovog područja.

Osnovno opredjeljenje Plana je omogućiti stanovništvu u urbanom području Ilijaša kontinuiranu i kvalitetnu odvodnju i tretman komunalnih otpadnih voda (sanitarne i oborinske vode) na okolišno prihvatljiv način, uvažavajući princip planiranja, projektovanja i realizacije separatne kanalizacione mreže na urbanom području Općine i Kantona Sarajevo. Kontinuirana izgradnja separatne kanalizacione mreže za urbana područja Kantona koja su neovisna od javnog kanalizacionog sistema treba biti nastavljena, a u skladu sa konkretnim uslovima. U planskom periodu potrebno je izvršiti rezervaciju prostora u cilju uspostavljanje nesmetanog rada kanalizacionog sistema. Unutar urbanog područja, za postojeće i planirane kolektore utrđuju se zaštitni koridori, u zavisnosti od profila cijevi.

Okosnicu javnog kanalizacionog sistema čine primarni glavni kolektori koji prikupljene komunalne otpadne vode prihvataju i transportuju do planiranog lokalnog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda lociranog na samoj granici Općine odnosno Kantona Sarajevo. Potrebno je izvršiti rekonstrukciju postojećih primarnih kolektora za koji zbog lošeg izvođenja i zbog neodržavanja funkcionalno ne zadovoljavaju ni sadašnje potrebe. U svrhu uvezivanja u javni kanalizacioni sistem treba nastaviti izgradnju novih kolektora i proširenje kanalizacione mreže u skladu sa pravcima urbanog razvoja. U cilju povećanja efikasnosti kanalizacionog sistema, planiraju se nastaviti radovi na razdvajanju postojećeg mješovitog

---

[6]Direktive Vijeća 91/271/EEZ o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda
Direktivu o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda trebalo bi promatrati i u kontekstu provedbe 6. cilja održivog razvoja – „osiguravanja općeg pristupa vodi i odvodnji“
Ova se Direktiva odnosi na prikupljanje, prečišćavanje i ispuštanje komunalnih otpadnih voda, te prečišćavanje i ispuštanje otpadnih voda iz određenih industrijskih sektora. Cilj Direktive je zaštita okoliša od štetnih utjecaja ispuštanja gore navedenih otpadnih voda.
U svrhu ove Direktive:
1. „komunalne otpadne vode“ znače otpadne vode iz domaćinstava ili mješavinu otpadnih voda iz domaćinstava s industrijskim otpadnim vodama i/ili oborinskim/atmosferskim vodama;
2. „otpadne vode iz domaćinstava“ znače otpadne vode iz stambenih objekata i uslužnih objekata koje potječu uglavnom od ljudskog metabolizma i iz kućanskih aktivnosti;
3. „industrijske otpadne vode“ znače sve otpadne vode koje se ispuštaju iz prostora korištenih za obavljanje bilo kakve poslovne djelatnosti osim otpadnih voda iz domaćinstava i oborinskih voda;
4. „aglomeracija“ znači područje na kojem su stanovništvo i/ili gospodarske djelatnosti dovoljno koncentrirani da se komunalne otpadne vode mogu prikupljati i odvoditi do uređaja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda ili do krajnje tačke ispuštanja;
5. „sistem prikupljanja i transporta otpadnih voda“ znači sistem odvodnje kojim se prikupljaju i transportiraju komunalne otpadne vode;
6. „1 ES (ekvivalentni stanovnik)“ znači biorazgradivo organsko opterećenje koje ima petodnevnu biokemijsku potrošnju kisika (BPK5) od 60 g kisika dnevno;

sistema na sisteme za odvodnju otpadnih sanitarnih voda i sisteme za odvodnju oborinskih/atmosferskih voda. U vodozaštitnim zonama, u skladu sa zakonskom legislativom, obavezna je gradnja vodonepropusne kanalizacije koja se tokom upotrebe sistemski mora kontrolisati u pogledu vodonepropusnosti.
U cilju zaštite vodnih tijela, izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda je prioritet od najvećeg značaja kako ta Općinu, tako i za Kanton Sarajevo. Za sva naselja urbanog područaja, koja se položajno ne mogu gravitaciono priključiti na planirano postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda, ostavlja se mogućnost izgradnje lokalnih uređaje/postrojenja u skladu sa konkretnim lokalnim uslovima. U cilju definiranja potrebnih prostornih mogućnosti za realizaciju lokalnih uređaja/postrojenja i poboljšanja tehničkih, tehnoloških i ekoloških učinaka potrebno je izraditi adekvatnu projektnu dokumentaciju za kanalizacijski sistem. Za objekte za koje prema konfiguraciji nije moguće osigurati priključak na javnu kanalizaciju, načini odvodnje vršit će se prema određenim zakonskim propisima.
U narednom periodu potrebna je znatno obimnija izgradnja kanala za odvodnju oborinskih voda, posebno na padinskim dijelovima, kako zbog dostizanja nivoa opremanja građevinskog zemljišta primjerenog urbanom području, tako i u svrhu saniranja postojećih i spriječavanja novih klizišta koja predstavljaju jedan od najvećih problema Kantona. Sistem odvodnje oborinskih voda sa parkinga, saobraćajnica i staza mora imati pojačane mjere zaštite, ugrađene separatore ulja i masti sa organizovanim pražnjenjem i odvozom sadržaja izvan obuhvata. Obrada i održavanje kolovozne konstrukcije moraju biti u skladu sa aspektima očuvanja kvaliteta i kvantiteta vodnih resursa.
Kao generalni zaključak može se reći da u ovoj oblasti nema prirodnih ograničavajućih elemenata, a svi stečeni ograničavajući faktori mogu se eliminisati uz obezbjeđenje značajnih sredstava, dugotrajan, kontinuiran i dobro planski osmišljen rad. Također, ne smije se izgubiti iz vida da rješavanje ovih problema predstavlja jedan od bitnih puteva prema EU.

3.2.10.4. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Energetika

U urbanom području Ilijaša je izgrađen gasovod visokog pritiska (8(14,5) bara) koji može da zadovolji potrebe za prirodnim gasom urbanog područja, ali je, također, planirano proširenje gasne mreže srednjeg pritiska (3(4) bar), kao i gasne mreže niskog pritiska (0,1 (0,2)bar). Zbog povećanja sigurnosti napajanja prirodnim gasom kupaca na područjima u kojima se distributivne gasne mreže napajaju iz jednog pravca, planirano je uvezivanje sa distributivnom gasnom mrežom koja je izvedena na susjednom području. Time se obezbjeđuje napajanje prirodnim gasom iz više pravaca, stvaraju uslovi povećanja kapaciteta gasnog sistema kao i mogućnosti daljeg širenja distributivne gasne mreže na predmetnom lokalitetu.
Raspoloživi slobodni toplotni kapacitet kotlovnice sistema daljinskog grijanja KJKP Toplane iznosi oko 6 MW te ostavlja mogućnost za priključenje velikog broja postojećih i planiranih objekata. „Studija izvodljivosti o proširenju i poboljšanju sistema daljinskog grijanja u Kantonu Sarajevo“ predlaže, prema usvojenom scenariju, poboljšanje postojećeg sistema daljinskog grijanja i proširenje postojećeg sistema daljinskog grijanja sa gasom i biomasom kao primarnim energentom. Studijom se predviđa instalacija kotlovnice na drvnu biomasu i u Općini Ilijaš u kasnijim fazama realizacije, na mjestu postojeće kotlovnice.
U narednom periodu slijedi izrada tematske karte energetike sa definisanim zonama snabdijevanja toplotnom energijom sa sljedećim namjenama:

A.Područje pokriveno sistemom daljinskog grijanja
Ovo područje podrazumijeva snabdijevanje toplotnom energijom postojećih i planiranih objekata preko sistema daljinskog grijanja korištenjem gasa, biomase, geotermalne ili otpadne toplote integracijom toplotnih pumpi u sistem. Ovo područje obuhvata zone kolektivnog stanovanja, društvene infrastrukture, poslovne privrede a po potrebi i druge.
B.Područje pokriveno individualnim sistemima – gas i/ili OIE
Postojeći i planirani objekti iz ove zone koriste kao primarni energent za snabdijevanje toplotnom energijom prirodni gas, solarnu energiju, ili otpadnu toplotu. (U skladu sa prioriterizacijom energenata definisanom kroz Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u KS - nacrt). Moguće je korištenje toplotnih pumpi. Ovo područje obuhvata zone individualnog stanovanja i proizvodne privrede
C.Područje pokriveno sistemom daljinskog grijanja i individualnim sistemima
Kombinacija zone A i zone B, pretežno za zone sa mješovitom namjenom.
D.Područje pokriveno individualnim sistemima – OIE i ostalo
Objekti u ovoj zoni koriste obnovljive izvore energije, gasovita goriva, električnu energiju, tečna i čvrsta goriva koja moraju ispunjavati određene zahtjeve za kvalitet definisane Odlukom o izmjenama i dopunama Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u KS - nacrt.

Elektroenergetika
Razvoj elektroenergetskog sistema, u planskom periodu, odvijat će se u cilju obezbjeđivanja sigurnijeg i kvalitetnijeg snabdijevanja električnom energijom na području Kantona Sarajevo. Za urbano područje Ilijaša nisu planirane izmjene primarne mreže za snabdjevanje električnom energijom. U martu 2023.godine u pogon je puštena nova TS 110/x Ilijaš.
Srednjenaponska mreža u Sarajevu treba biti usklađena sa dugoročnim ciljevima održivosti, energetske efikasnosti i sigurnosti.Integracija pametnih tehnologija, obnovljivih izvora energije i podrška za elektromobilnost igraju ključnu ulogu u stvaranju moderne i prilagodljive elektroenergetske mreže koja može odgovoriti na buduće izazove.U proteklom periodu počelo je uvođenje novih kapaciteta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora. Solarna energija je varijabilna, ovisna o sunčevom zračenju. Stoga je važno imati sistem za integraciju i upravljanje proizvodnjom, kao i mehanizme za skladištenje viška energije u baterijama ili njeno usmjeravanje u elektroenergetsku mrežu. Integracija solarnih elektrana utiče na stabilnost elektroenergetske mreže. Promjene u proizvodnji i potrošnji zahtjevaju napredne upravljačke sisteme kako bi se održala stabilnost u mreži s toga je potrebno osigurati stabilnu vezu za prijenos proizvedene energije.
Izgradnjom infrastrukture za napajanje električnih vozila i postavljanjem solarnih elektrana na krovove zgrada, Kanton Sarajevo pridonosi uspostavi održive mobilnosti, decentralizirane elektroenergetske mreže i tranziciji sa intezivne upotrebe fosilnih goriva na upotrebu obnovljivih izvora energije.

3.2.10.5. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA I UPRAVLJANJE OTPADOM (K)

Projekcijom urbanog uređenja obuhvaćene su sljedeće komunalne usluge: pijace, groblja i upravljanje otpadom. U planskom periodu potrebno je uspostaviti sistem komunalnih površina i objekata na način da pokriva potrebe urbanog područja i omogućava samoodrživost u skladu sa specifičnim zahtjevima područja i potrebama vezanim za društveno-ekonomski razvoj, prostorno uređenje i urbanu izgradnju na ekološki prihvatljiv način.Planom je predviđeno, pored izgradnje novih površina i objekata, proširenje postojećih kapaciteta, gdje to prostorne mogućnosti dozvoljavaju, te njihova sanacija i rekonstrukcija u skladu sa savremenim urbanim standardima, a u svrhu podizanja nivoa usluge.

Pijace - K1
Projekcijom urbanog se predviđa zadržavanje postojećeg zatvoreno i otvorenog pijačnog prostora - Gradska tržnica i zadovoljava sanitarno-higijenske i funkcionalne uvjete, kao i rekonstrukcija i modernizacija postojećih pijaca, proširenje asortimana i formiranje novih pijačnih prostora manjih kapaciteta u mješovitim zonama, a kako bi se dostigao standard 0,27 m^2 pijačnog prostora po stanovniku. Planom se daju opći uvjeti za formiranje pijačnih prostora: pogodnost površine za uređenje i izgradnju (saobraćajna pristupačnost i opremljenost ostalom infrastrukturom).

Groblja - K2
Planom se zadržavaju sva postojeća groblja, te se predviđa uspostava mreže grobalja: formiranje novih separatnih/vjerskih grobalja (muslimansko u Mrakovu i Starom Ilijašu) i proširenje separatnih/vjerskih grobalja u svrhu racionalizacije prostora ukoliko to dozvoljavaju lokalne i ambijentalne prilike, te uspostava gradskog komunalnog groblja koje je planirano van granica urbanog područja.Planom su dati opći uslovi za formiranje prostora za groblja: moraju biti minimalno 20 m udaljena od zone stanovanja i imati zaštitni pojas zelenila, površina za sahranjivanje (grobna polja) treba da bude minimalno 50% od površine kompleksa groblja. U okviru kompleksa je potrebno predvidjeti objekte u funkciji groblja (2% od površine kompleksa), interni saobraća (max 20% od ukupne površine), zelene površine max (30% od ukupne površine) i prostor za prikupljanje otpada sa groblja.

Upravljanje otpadom - K3
Planom se predviđa uspostava mreže tehničkih komponenti upravljanja otpadom: zeleni otoci sa posudama u koje se selektivno odlažu papir/karton, plastika/metal, staklo i miješani komunalni otpad, reciklažna dvorišta opremljena za prihvat više vrsta otpada, dvolinijski sistem prikupljanja otpada koji se bazira na odvajanju suhih frakcija iskoristivog otpada (ambalažni otpad) od mokre frakcije (preostali otpad iz domaćinstva) i Regionalni centar za upravljanje otpadom (RCUO) „Smiljevići“ sa funkcionalnim zonama koje su usklađene sa tehnologijom postupanja i zbrinjavanja otpada. Planom se zadržava postojeće reciklažno dvorište većih kapaciteta (otvoreno u 2023.g.). Lokacije zelenih otoka moraju biti jasno označene i sa pripremljenom podlogom i edukativnim panoom, a lokacije reciklažnih dvorišta moraju biti na nepropusnom platou, označene, ograđene i imati priključak na komunalnu infrastukturu. Prostor u obuhvatu RCUO „Smiljevići“ je predmet izrade Prostornog plana područja posebnih obilježja čija je izrada u toku i isti će dati usmjerenja u pogledu formiranja funkcionalnih zona sa propisanim mjerama, načinima i uvjetima rekonstrukcije i eventualne izgradnje objekta, te uvjeta korištenja uz obezbjeđenje adekvatnih infrastukturnih sistema. Za nelegalna odlagališta otpada se predviđa sistemska sanacija, uspostavljanje učinkovitije kontrole i evidencije nastanka i tokova otpada, te postavljanje infrastrukture na problematične lokacije.

3.2.10.6. VODE I VODNE POVRŠINE (V)

Zaštita voda
Generalno, loše stanje većeg broja vodnih tijela je posljedica neadekvatnog upravljanja otpadnim vodama, bilo da su one porijeklom od stanovništva, industrije, poljoprivrede ili procjednih voda deponija, te nedostatak potrebne komunalne infrastrukture. Ugroženost kvaliteta voda u Kantonu je veoma velika zato što je poduzimanje tehničkih mjera za zaštitu vode u velikom zaostatku. Prema Zakonu o vodama, površinske vode unutar urbanog područja se razvrstavaju (prema značaju u upravljanju vodama) na vode I i II kategorije, za

koje je propisana širina priobalnog pojasa od 15m za vodotoke I kategorije, odnosno 5m za vodotoke II kategorije, od granice obale (izrazite morfološke promjene). Planom priobalni pojas nije obuhvaćen unutar namjene „vodna površina“.
Osnovni preduslov za očuvanja kvaliteta vodnih tijela je adekvatno prikupljanje, odvođenje i tretman otpadnih voda, koje dolaze kao produkcija domaćinstava, industrije ili kao procjedni filtrat sa deponije.
U cilju poboljšanja kvantitativnog i kvalitativnog stanja voda, te poboljšanja rekreacionih funkcija vodotoka, neophodne su aktivnosti, kao:

- izgradnja separatnog kanalizacionog sistema;
- poboljšanje i proširenje kanalizacionog sistema unutar urbanog područja, ali i šireg slivnog područja;
- izgradnja jedinstvenog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda za općine Ilijaš, Vogošća i Breza, lociranog na samoj granici Općine i Kantona;
- izrada projektne dokumentacije u cilju definisanja lokaliteta i realizacije lokalnih uređaja za područja koja se ne mogu gravitaciono priključiti na planirani jedinstveni uređaj, u cilju održavanja ili eventualne popravke propisane kategorije kvaliteta vode u vodotocima;
- izrada jedinstvenog katastra potencijalnih zagađivača za slivna područja vodotoka;
- uvođenje kontrole kvaliteta ispuštene otpadne vode u otvorene vodotoke;
- kontrola eksploatacije pijeska i šljunka iz korita vodotoka, te nasipanja obala;
- jačanje rada inspekcijskih organa;
- osiguranje uvjeta za održavanje vodoprivrednog minimuma (ekološki prihvatljiv proticaj) na svim vodotocima;
- uređenje prilaza do vode koji treba da odgovaraju režimu vodostaja u vodotoku (uređenje pokosa akvatorije na dijelu gdje se predviđa rekreacija);
- uređenje teritorije, odnosno dijela priobalja rijeke u zoni gdje se predviđaju rekreativne aktivnosti sa rješenjem objekata infrastrukture;
- uslove gradnje objekata u vodnom dobru propisuje institucija u čijoj se nadležnosti nalazi objekat.

Navedenim aktivnostima ujedno se utječe i na značajno poboljšanje karakteristika krajolika riječnih dolina. Za rekreativne aktivnosti treba osigurati I ili II klasu kvaliteta vode.

Zaštita od voda

Ugroženost kvaliteta voda u Kantonu je veoma velika zato što je poduzimanje tehničkih mjera za zaštitu vode u velikom zaostatku. Nakon većih padavina u slivovima vodotoka kod kojih nema uvjeta za značajniju retardaciju – zadržavanje voda (strm nagib površine terena, slabo propustan površinski sloj tla, slab vegetacijski pokrivač, nepovoljni antropogeni utjecaji i drugo), nastaje naglo otjecanje voda ka dolinama rijeka i formiranje valova velikih voda. Mnoga riječna korita slabo su razvijena i ne mogu prihvatiti veće protoke. Zbog toga, dolazi do izlijevanja voda iz riječnih korita na priobalne površine i plavljenja veoma vrijednih prostora uz vodotoke.
Prema Zakonu o vodama, površinske vode unutar urbanog područja se razvrstavaju (prema značaju u upravljanju vodama) na vode I i II kategorije, za koje je propisana širina priobalnog pojasa od 15m za vodotoke I kategorije, odnosno 5m za vodotoke II kategorije, od granice obale (izrazite morfološke promjene). Planom priobalni pojas nije obuhvaćen unutar namjene „vodna površina“. Uobičajeni kriterij za zaštitu naselja od velikih voda je sigurnost u odnosu na maksimalne protoke vjerovatnosti pojave 0,01 (jednom u 100 godina).

U cilju zaštite od voda, u svrhu sprječavanja plavljenja urbanog područja, te stvaranja preduslova za korištenje dodatnih površina u urbanom području, a koji su sad izloženi

plavljenju, neophodno je uraditi sljedeće korake:
- Zahvate na zaštiti od štetnog djelovanja voda raditi integralno a ne parcijalno u svrhu sigurnije odbrane od poplava;
- Izrada i donošenje planova za zaštitu od štetnog djelovanja voda za vodoteke II kategorije, s ciljem identificiranja mjera za smanjenje poplavnog rizika i stepena prioriteta, te potrebna sredstva i dinamika provođenja mjera;
- Primjena urađenih FOP, te KOP odbrane od poplava za KS;
- Uspostavljanje Programa za borbu protiv suše (naročito je ovo izraženo kod rijeke Misoče, kao posljedica zahvatanja vode za piće);
- Obnova i sanacija postojećih, te izgradnja i održavanje sistema zaštitnih vodnih objekata (regulacija i uređenje vodotoka) u cilju povećanja stepena sigurnosti odbrane od poplava / povećanja propusne moći vodotoka na dijelovima gdje je dosta loše stanje zbog neadekvatnog održavanja;
- Postojeći ulazni objekti zacjevljenih vodotoka su često zatrpani raznim otpadnim materijalima zbog neredovnog čišćenja istih;
- Kontinuirano planiranje finansijskih ulaganja nadležnih institucija u odgovarajuće projekte, održavanje, čišćenje, regulacije korita i slično;
- Zahvate na uređenju vodotoka projektovati i izvoditi na način koji ne pogoršava režim voda i bitno ne remeti prirodnu ravnotežu vodnih i priobalnih ekosistema. Izvođenje regulacija po projektima obezbjedit će zaštitu urbanog dijela od stogodišnjih velikih voda. Poprečni profili regulacije vodotoka treba maksimalno izvoditi sa trapeznim koritom;
- Na lokalitetima, na kojima se zbog velikog rizik od plavljenja uslijed slijevanja oborinskih voda sa gravitirajućih područja, javlja podizanje podzemnih voda uslijed padavina, a kojima se planira nova izgradnja, potrebno je nulu objekata definisati za cca 1,00 m višu od kote plavljenja, bez izgradnje podzemnih objekata;
- Izdavanje saglasnosti, u okviru kojih će se definisati uslovi gradnje u zonama plavljenja, propisat će institucija u čijoj se nadležnosti nalazi kategorija vodotoka. Obavezno je pribavljanje saglasnost od istih;
- Sanaciju i uklanjanje bespravno izgrađenih objekata na izgrađenim objektima za zaštitu od poplava i prirodnim vodotocima propisuje institucija u čijoj je nadležnosti vodotok.

4. OGRANIČENJA, REŽIMI ZAŠTITE PROSTORA I MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA

4.1. ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA

Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe urbanog područja Ilijaš je predstavljeno historijsko memorijalnim područjima, naseljenim područjima (graditeljskim cjelinama) i historijskim građevinama, kako slijedi:
- Historijsko memorijalna područja predstavljaju arheološki lokaliteti, nekropole i groblja: Arheološki lokalitet Crkvica, Gornji Ljubinići; Nekropola stećaka na Javoru, Donja Bioča; Nekropola stećaka Bjelotine, Gornji Malešići; Nekropola stećaka Crkvine, Gornji Ljubinići; Katoličko groblje Sovrle; Pravoslavno Groblje Ilijaš; Pravoslavno groblje Ljubinići; Pravoslavno groblje Podlugovi; Muslimansko groblje Lješevo; Muslimansko groblje Stari Ilijaš. Navedeni lokaliteti su vrijedni prostori memorije i neophodno ih je dodatno istražiti i očuvati kao svjedočanstvo naseljavanja prostora u prošlosti;
- Graditeljske cjeline: Ambijentalna cjelina Ilijaš (3,02 ha) kao radnička stambena cjelina u kojoj prostor oko objekata obiluje zelenilom. Neophodno je očuvati višestruke vrijednosti koje su ispoljene novim, modernim pristupom rješavanja potreba smještaja radnika koji

sadrži moderne standarde a u oblikovnom smislu se naslanja na tradicionalnu arhitekturu Bosne i Hercegovine;

- Historijskim građevinama: Fortifikacioni objekti uz željezničke komunikacije su Stražarski toranj iz II Svjetskog rata uz željeznički most preko rijeke Misoče i Bunker iz II Svjetskog rata uz željeznički most preko rijeke Stavnje; Stambeni objekti urbanog područja Ilijaš posebno vrijedni kao graditeljsko naslijeđe su Majstorske kuće sa četiri stana (tzv. četverci) arhitekte Juraja Neidhardta; Javni objekti koji egzistiraju su Zgrada željezničke stanice Podlugovi i Zgrada željezničke stanice Ilijaš izgrađene za vrijeme Austrougarske; Sakralni objekti – Srpskopravoslavna crkva sv. Ilije u Ilijašu (na Privremenoj listi nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine [7]), te je neophodno definisati zonu zaštite ove građevine. Sve intervencije kao i radove tekućeg održavanja na građevinama treba sprovoditi u saradnji sa nadležnim institucijama za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa.

Očuvanje ovih dobara je neophodno i iz razloga što posjeduju značajne dokumentarne, arhitektonske i ambijentalne vrijednosti. Neophodno je fundus naslijeđa dopunjavati ostvarenjima novije (recentne) arhitekture. Dobra koja se iskažu radi svojih estetskih, funkcionalnih ili konstruktivnih karakteristika zavrjeđuju da zauzmu i mjesto na evidencijama graditeljskog naslijeđa.

4.2. ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA

Zaštita i unapređenje okoliša počiva na principima održivog razvoja koji podrazumjevaju sveobuhvatno sagledavanje i očuvanje vrijednosti okoliša kroz sprječavanje i reduciranje negativnih uticaja na sve komponente okoliša. Također, zahtijeva rješavanje problema pravnog i institucionalnog karaktera, jačanje kadrovskih kapaciteta i provođenje postupka strateške procjene uticaja strategije/plana/programa na okoliš.

S ciljem smanjenja emisija zagađujućih supstanci u zrak prioritet je povećati energijsku efikasnost objekata, proširiti i unaprijediti gasni i centralni toplifikacioni sistem grijanja uz integraciju obnovljivih izvora energije, zamijeniti upotrebu uglja sa ekološki prihvatljivim energentima, te intenzivnije raditi na proširenju i modernizaciji mreže saobraćajnica i javnog prevoza, strožijem nadzoru tokom tehničkog pregleda, kao i sadnji linijskog sistema zelenila.

U postupcima prostornog planiranja Zavod za planiranje razvoja KS će na osnovu trenutne kategorije kvaliteta zraka, prognoziranja budućeg stanja upotrebom standardiziranog disperzionog modela i primjene metodologije za ocjenu uticaja novih izvora emisija na kvalitet zraka vršiti ograničavanje novih zahvata u prostoru.

Postizanje i održavanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda planirano je uvođenjem predtretmana industrijskih i sanitarnih otpadnih voda koje se direktno ispuštaju u rijeku Zujevinu, Stavnju i potok Gnionica, te izgradnja i redovno održavanje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda sa područja općine Ilijaš.Planom je predviđeno da se prioritetno završe radovi na sanaciji i rekonstrukciji postojeće, širenju i izgradnji nove vodovodne i kanalizacione infrastrukture, te da se riješi problem „bespravne vodovodne mreže“ i mješovitog sistema kanalizacione mreže. U svrhu spriječavanja plavljenja neophodna je obnova i sanacija postojećih, te izgradnja sistema zaštitnih vodnih objekata (regulacija i uređenje vodotoka) uz kontinuirano održavanje i čišćenje.

Da bi uspostavili integralni sistem upravljanja zemljištem, sanirali, ublažili ili otklonili postojeća oštećenja, planom je predviđeno da se prije svega identificira „nulto stanje“, tačnije da se sistemski definira sadašnje stanje, nivo oštećenja, te utvrdi nivo rizika po zdravlje ljudi i okoliš.

[7] „Službeni glasnik BiH“, br. 33/02

Kako bi se utvrdilo postojeće stanje nivoa buke, prekoračenje dopuštenih vrijednosti nivoa buke, kao i mjere za smanjenje nivoa buke i broja izvora buke, planom se predviđa izrada bazne karte buke za područje Kantona Sarajevo.
S ciljem očuvanja biodiverziteta planom je predviđeno da se izradi mapa biodiverziteta i inventarizacija rijetkih i ugroženih vrsta flore, faune i fungija za područje Kantona, unaprijedi biološki i pejzažni diverzitet, spriječi unos i širenje invazivih vrsta, te pravno zaštite ekosistemi sa visokim vrijednostima biodiverziteta, a koji se još odlikuju dovoljnim stepenom očuvanosti.

4.3. MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA

Mjere zaštite stanovnika i materijalnih dobara od prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja mora biti u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH",broj 39/03,22/06), i drugim propisima.
U oblasti Zaštite (ljudi i dobara) osnovni zadatak je podizanje nivoa sigurnosti građana uz preventivno provođenje mjera zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od kojih se posebno izdvaja deminiranje zemljišta kao preduslov realizacije strateških ciljeva iz drugih oblasti.
Radi zaštite stanovništva od ratnih djejstava predviđa se obezbjeđenje skloništa i drugih zaštitnih objekata sa stepenom zaštite u zavisnosti od stepena ugroženosti pojedinih područja.
Potrebno je ograničiti uticaj prirodnih katastrofa primjenom zaštitnih mjera i što je moguće više otkloniti opasnost od elementarnih nepogoda- poplava, erozija, odrona, klizišta i drugih nepogoda u skladu sa važećom legislativom, te izraditi strateške i akcione planove za postupanje po ovom pitanju, kao i tehničko-tehnoloških mjera (uređenja slivnih područja rijeka, saniranje klizišta...)
Da bi se omogućio razvoj odbrane i zaštite kroz realizaciju svih elemenata prostornih planova potrebno je da se obezbijedi: planiranje uravnoteženog razvoja mreže naselja izbjegavajući visoku koncentraciju stanovništva; izgradnja skloništa i drugih objekata namijenjenih za zaštitu; širinu i prohodanost saobraćajnica i veće zelene površine za potrebe sklanjanja; kod razmještanja industrijskih objekata stvaranje mogućnosti za njihovu uspješnu zaštitu, dislokaciju, ravnomjerniji razmještaj i lociranjem izvan užih stambenih zona i preorijentaciju proizvodnje za potrebe odbrane i zaštite; stvaranje uslova za razvoj svih izvora energije; razvoj poljoprivrede s posebnim akcentom na jačanje društvenih i individualnih gazdinstava, stvaranje rezervi hrane i u živoj stoci; sprječavanje prekomjerne eksploatacije šuma i razvijanje većih šumskih kompleksa u blizini većih urbanih centara, izgradnjom šumskih komunikacija i drugih objekata za potrebe odbrane; sprečavanje zagađivanja kako površinskih tako i podzemnih voda i zaštita prirodnih izvora pitke vode...

4.4. MJERE ZAŠTITE PRAVA LICA SA SMANJENIM TJELESNIM SPOSOBNOSTIMA

Mjere zaštite prava lica sa smanjenim tjelesnim sposobnostima u skladu sa odredbama Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uslovima i normativima za spriječavanje stvaranja svih barijera za lica sa umanjenim tjelesnim mogućnostima bazirane su na preuzetim opredjeljenjima međunarodnih propisa i direktiva, te propisa na nivou države i entiteta.
Obavezni uslovi pristupačnosti primjenjuju se odabirom najpovoljnijeg rješenja u odnosu na namjenu i drugi značaj građevine.Kada su uslovi pristupačnosti ujedno i dio puta za izlaženje u slučaju opasnosti, tada moraju ispuniti i zahtjeve po posebnom propisu. Oznake

pristupačnosti moraju biti propisane veličine i postavljene na lako uočljivom mjestu. Prikaz oznaka pristupačnosti, uslova upotrebe pomagala i obaveznih elemenata pristupačnosti dati su (definisani) grafički u posebnom prilogu koji je sastavni dio Uredbi.

Urebom su definisani obavezni uslovi pristupačnosti kako slijedi:
- uslovi pristupačnosti za savladavanje visinskih razlika,
- uslovi pristupačnosti za samostalan život,
- uslovi pristupačnosti javnog prevoza.

Pri planiranju i projektovanju moguće je odstupiti od propisanih uslova pristupačnosti u sljedećim uslovima:
- ako se pri rekonstrukciji građevine kulturno-historijskog naslijeđa ne mogu osigurati propisani uslovi pristupačnosti, a da se ne naruši autentično spomeničko svojstvo kulturnog dobra i uz prethodno pribavljenu saglasnost nadležne institucije za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa;
- u dijelovima naselja i na pojedinim građevinama za koje je utvrđena zaštita u skladu sa posebnim propisima iz područja zaštite prirode neće se primijeniti odredbe Uredbe ako bi se njihovom primjenom ugrozili ciljevi propisane zaštite, te se u tim slučajevima kao zamjena za uslove pristupačnosti za savladavanje visinske razlike obavezno koriste montažno-demontažni i drugi uređaji koji ne ugrožavaju ciljeve propisane zaštite.

4.5. PREVENCIJA, OGRANIČAVANJE EFEKATA OD PRIRODNIH NEPOGODA I KATASTROFA

U organizaciji sistema zaštite i spašavanja potrebno je osigurati normativno, organizaciono i funkcionalno samostalan i jedinstven sistem koji djeluje u redovnim i u svim promijenjenim odnosima, kao i u vanrednim i ratnim uslovima na svim nivoima vlasti.
Buduće planiranje prostornog razvoja na svim nivoima vlasti treba obavezno da se oslanja na kritične tačke podložnosti nesrećama kako je i evidentirano u procjeni, kako bi se što preciznije odredile mjere za kontrolu i smanjenje rizika.
Svi oblici zaštite i spašavanja moraju se provoditi u skladu s principima međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava o zaštiti ljudi, životinja, kulturnih dobara i okoliša od opasnih uticaja prirodnih i drugih nesreća, te u skladu s preuzetim međunarodnim obavezama i principima proisteklim iz Zakona o zaštiti i spašavanjuljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", broj 30/03, od 8.8.2003.) i Izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", br. 22/06, od 8.5.2006.) i drugim propisima.
Područja odnosno naselja uz površinske vode I kategorije na kojima se su evidentirana plavna područja su uz rijeku Bosnu – Podlugovi i Centar Ilijaša.
Područja odnosno dijelovi naselja uz površinske vode II kategorije na kojima se su registrovana plavna područja su: uz rijeku Savinju - Podlugovi, uz rijeku Gnionicu – Podlugovi, uz rijeku Misoču – Ilijaš te uz rijeku Ljubinu – Ilijaš.
Prema Kantonalnom operativnom planu odbrane od poplava očekuju se buduće poplave na vodotoku II kategorije, uz rijeku Stavnju naselje Podlugovi.
U cilju zaštite od voda, u svrhu spriječavanja plavljenja urbanog područja, te stvaranja preduslova za korištenje dodatnih površina u urbanom području, a koji su sad izloženi plavljenju, neophodno je uraditi sljedeće korake:

- Obnova i sanacija postojećih, te izgradnja i održavanje sistema zaštitnih vodnih objekata (regulacija i uređenje vodotoka) u cilju povećanja stepena sigurnosti odbrane od poplava;
- Izrada i donošenje plana za zaštitu od štetnog djelovanja voda za vodotoke II kategorije;
- Zahvate na uređenju vodotoka projektovati i izvoditi na način koji ne pogoršava režim voda i bitno ne remeti prirodnu ravnotežu vodnih i priobalnih ekosistema. Izvođenje regulacija po već urađenim projektima obezbjedit će zaštitu urbanog dijela od stogodišnjih velikih voda,
- Na lokalitetima na kojima se planira nova izgradnja, potrebno je nulu objekata definisati za cca 1,00m višu od kote plavljenja, bez izgradnje podzemnih objekata;.
- Izdavanje saglasnosti, u okviru kojih će se definisati uslovi gradnja u zonama plavljenja propisat će institucija, u čijoj se nadležnosti nalazi vodotoka. Obavezno je pribavljanje saglasnost od istih.

B. GRAFIČKI PRILOG
B1 PREGLEDNA KARTA R 1:10.000

B.1.1. Sintezni prikaz korištenja prostora, infrastrukturnih sistema, režimi zaštite i ograničenja u prostoru

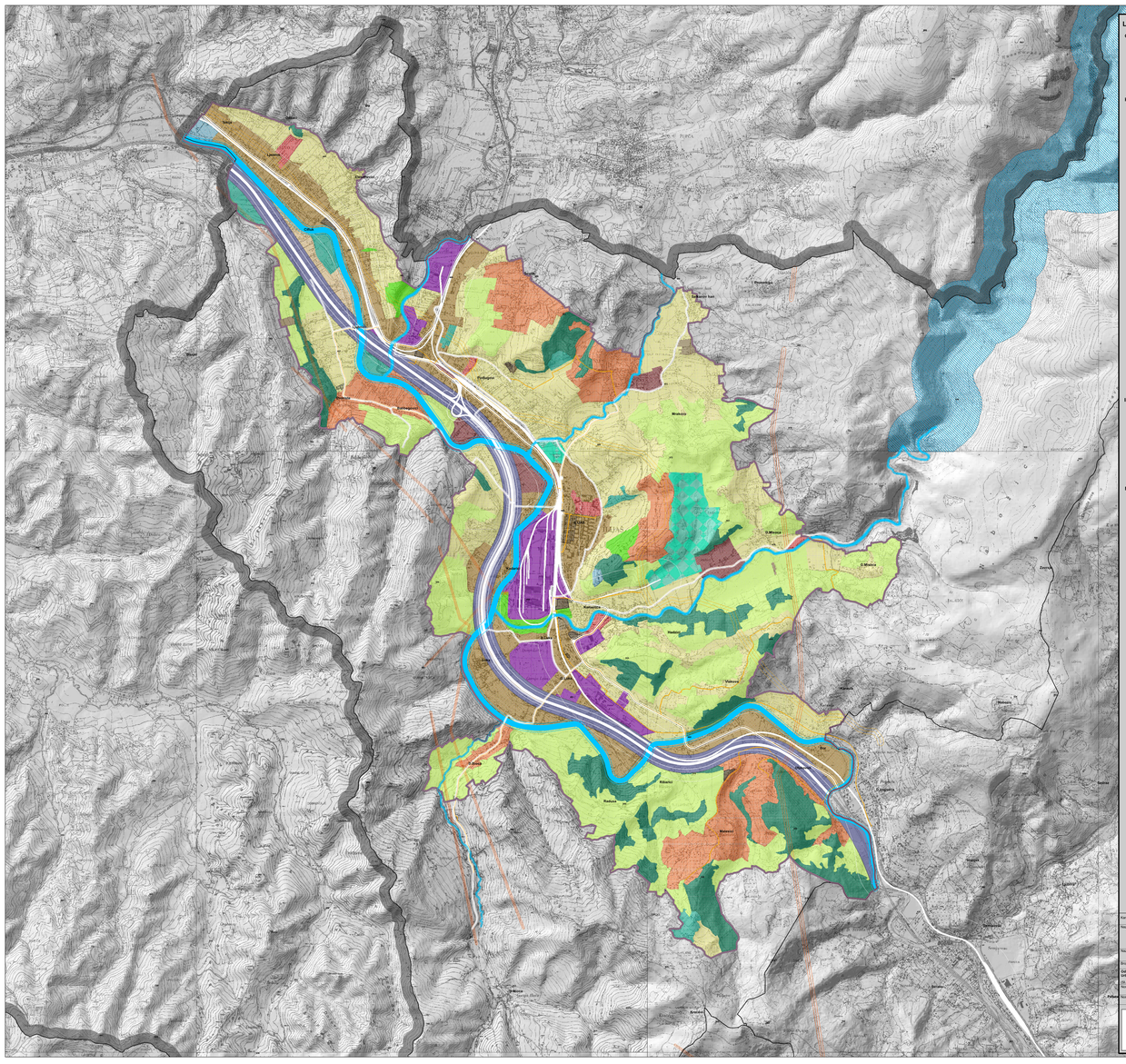
Lepenica
Ilijaš
Ilijaš
Ilijaš